

Samenvatting

Dit eindonderzoek is geschreven in de afstudeerfase van de verkorte opleiding VONDST van Stenden Hogeschool te Meppel. Het onderzoek richt zich op de mogelijkheid kindgesprekken tot vast onderdeel van het onderwijs van school X te laten worden. De behoefte om kindgesprekken te voeren komt voort uit de wens van het team kinderen beter te kunnen ondersteunen bij het vergroten van hun leerbereidheid.

Daarbij komt dat er door leerkrachten, professionals uit expertiseteams en ouders, aannames worden gedaan waarvan niet zeker is of die kloppen, het kind wordt namelijk niet gehoord. Kindgesprekken zouden verkeerde aannames kunnen voorkomen.

Het voeren van kindgesprekken zou tevens de bestaande visie van de school beter uit de verf kunnen laten komen: kinderen zouden meer zelfsturing in het leren kunnen krijgen. Ook zou het pedagogisch klimaat geoptimaliseerd kunnen worden wanneer kinderen nog beter gezien en gehoord worden. Vanuit deze wensen is een ontwerponderzoek voor een effectief gespreksmodel ontstaan.

Dit onderzoek is gestart met een theoretische verkenning naar gespreksvoering met kinderen. Zowel de effecten van kindgesprekken als de wijze waarop effectieve kindgesprekken dienen te worden gevoerd, zijn onder de loep genomen.

De theoretische verkenning geeft handreikingen die hebben bijgedragen aan het ontwerpen van gespreksmodel X. Het gespreksmodel heeft als doel: het in kaart brengen van onderwijsbehoeften door middel van gespreksvoering met kinderen, waarbij het kind veel vertelt. De onderzoeksvraag is als volgt: worden, door het toepassen van gespreksmodel X, de onderwijsbehoeften van kinderen beter in kaart gebracht om daarmee de leerbereidheid te vergroten?

Het gespreksmodel is vervolgens onderworpen aan een kwalitatief onderzoek: twee leerkrachten hebben het gespreksmodel getest. Er zijn (met een groep van zes kinderen) gesprekken gevoerd waarvan video-opnames zijn gemaakt. De video-opnames zijn geanalyseerd aan de hand van - uit de theorie gebleken - positieve en negatieve waarneembare acties.

Vervolgens is de uitvoering van het gespreksmodel geëvalueerd: door middel van enquêtes is er gekeken naar de ervaringen van zowel leerkrachten als leerlingen omtrent de gevoerde gesprekken. Naar aanleiding hiervan kan worden geconcludeerd: gespreksmodel X geeft de leerling ruimte om de eigen leerbehoefte te verwoorden. Het model wordt op enkele kritische punten verbeterd om breder ingezet te worden.

Inhoud

INLEIDING.....	1
1. PROBLEEMANALYSE.....	2
1.1 DE AANLEIDING.....	2
1.2 DE CONTEXT.....	2
1.3 PROBLEEMSTELLING.....	3
1.4 DEELSTELLINGEN.....	3
1.5 DE ONDERZOEKSORGANISATIE.....	3
1.6 DE RELEVANTIE VAN HET ONDERZOEK.....	3
2. THEORETISCH KADER.....	4
2.1 MOGELIJKHEDEN KINDGESPREKKEN.....	4
2.2 KIND – LEERKRACHT RELATIE.....	4
2.3 METACOGNITIE.....	6
2.4 KENMERKEN VAN EFFECTIEVE GESPREKSVOERING MET KINDEREN.....	6
2.4.1 <i>Kwaliteit van kindgesprekken.....</i>	<i>6</i>
2.4.2 <i>Voorwaarden voor goede gespreksvoering.....</i>	<i>7</i>
2.4.3 <i>Voorwaarden van effectieve communicatie.....</i>	<i>8</i>
2.5 METACOMMUNICATIE.....	10
2.6 OPBOUW VAN HET GESPREK.....	11
2.6.1 <i>Vorbereiding.....</i>	<i>11</i>
2.6.2 <i>Introductie.....</i>	<i>12</i>
2.6.3 <i>De startvraag.....</i>	<i>12</i>
2.6.4 <i>De romp.....</i>	<i>12</i>
2.6.5 <i>De afronding.....</i>	<i>13</i>
2.7 ATTRIBUTIE.....	14
2.8 LICHAAMSHOUDING EN STEMGEBRUIK.....	14
2.9 SAMENVATTEND: ONTWERPEISEN VOOR EEN GESPREKSMODEL.....	14
3. ONDERZOEKSAANPAK.....	15
3.1 HET ONDERZOEKSDOEL.....	15
3.2 DE ONDERZOEKSVRAAG.....	15
3.3 DE DEELVRAGEN.....	16
3.4 DE HYPOTHESE.....	16
3.5 HET AANDEEL VAN DE BETROKKENEN.....	17
4. ONDERZOEKSAANPAK.....	17
4.1 ONDERZOEKSGROEP.....	17
4.2 SOORT ONDERZOEK.....	17
4.3 ONDERZOEKSTRUMENTEN.....	17
4.4 VERWERKING VAN DE ONDERZOEKSgegevens.....	18
4.5 ETHISCHE ASPECTEN.....	18
5. RESULTATEN.....	19
5.1 UITVOERING ONDERZOEK.....	19
5.2 ANALYSE DATA.....	19
5.3 TERUGKOPPELING HYPOTHESE.....	23
6. CONCLUSIE.....	25
6.1 ONDERZOEKSVRAAG.....	25
6.1.1 <i>Relatie tussen bevindingen en theoretisch kader.....</i>	<i>25</i>
6.1.2 <i>Extra conclusies.....</i>	<i>25</i>
6.1.3 <i>Antwoord op onderzoeksvraag.....</i>	<i>27</i>

6.1.4 Reikwijdte conclusie	28
6.2 AANBEVELINGEN	28
6.2.1 Nieuwe ontwerpeisen.....	28
6.2.2 Kindgesprekken door het team	29
6.3 TOT SLOT	30
6.3.1 Discussiepunten.....	30
6.3.2 Eigen mening.....	31
6.3.3 Persoonlijke noot.....	32
LITERATUURLIJST	33
BIJLAGEN	35
BIJLAGE 1 TIJDSPANNING.....	35
BIJLAGE 2 GESPREKSMODEL X (ORIGINELE VERSIE)	37
BIJLAGE 3 HERZIENE VERSIE GESPREKSMODEL	40
BIJLAGE 4 VRAGEN EVALUATIE DEEL LEERLINGEN	42
BIJLAGE 5 ANALYSE VIDEOBEELDEN AAN DE HAND VAN DE KIJKWIJZER	43
<i>Gesprek leerling 1.....</i>	<i>43</i>
<i>Gesprek leerling 2.....</i>	<i>49</i>
<i>Gesprek leerling 3.....</i>	<i>54</i>
<i>Gesprek leerling 4.....</i>	<i>59</i>
<i>Gesprek leerling 5.....</i>	<i>63</i>
<i>Gesprek leerling 6.....</i>	<i>66</i>
BIJLAGE 6 TOTAAL ANALYSE	70
BIJLAGE 7 UITKOMSTEN ENQUÊTE LEERLINGEN.....	72
BIJLAGE 8 UITKOMSTEN ENQUÊTE LEERKRACHTEN	73
BIJLAGE 9 OVERZICHT VRAAGTECHNIEKEN	74

“Praten we ook *met* onze kinderen in plaats van alleen maar tegen of over ze?”

Op mijn werk is het een ‘hot item’: leerlingen die om uiteenlopende redenen problemen hebben in ons onderwijs. Kinderen waar we met z’n allen veel zorgen om hebben. Ik werk bij basisschool X, de plek waar ik mijn onderzoek doe en waar kindgesprekken niet gefaciliteerd worden.

Niet alleen op mijn werk, ik hoor het van veel onderwijsmensen om me heen: zorgleerlingen die maar niet lijken te passen in ons passend onderwijs.

Dit zijn de leerlingen waar vaak veel volwassenen bij betrokken zijn: ouders, leerkrachten, hele schoolteams, externe professionals. We analyseren van deze kinderen hun resultaten, maken handelingsplannen, voeren gesprekken met ouders en melden de kinderen in veel gevallen aan bij zogenaamde expertiseteams, om verder te worden onderzocht.

Praten we ook met deze kinderen? Vaak niet.

Terwijl het praten met kinderen geen vak op zich is. Of juist wel? Waarom doen we dit zo weinig?

Ligt hier misschien een kans?

Dat ga ik tot op de bodem uitzoeken.

Weten we wat de kijk van het kind is? Weten we wat voor mogelijke oplossingen het kind zelf wellicht ziet? Wat heeft het kind eigenlijk nodig? Hoe kom je daar überhaupt achter? Ik verwacht dat gespreksvoering daar een goed middel voor is.

1. Probleemanalyse

1.1 De aanleiding

In de periode voorafgaande aan het opstellen van mijn onderzoeksplan heb ik veel met collega's in ons team gepraat over hoe we onze kinderen nog beter zouden kunnen ondersteunen in het vergroten van hun leerbereidheid. In ons team zijn we van mening dat de leerbereidheid van kinderen in de basis enorm groot is. Kinderen zijn van nature nieuwsgierig en staan open voor nieuwigheden, sterker nog: ze hebben honger naar nieuwe informatie (Jolles, 2011). Toch zien we in de praktijksituatie regelmatig dat kinderen niet optimaal tot leren lijken te komen. Dit is in strijd met het voorgaande gegeven.

We weten echter ook: om tot leren te komen is het voorwaardelijk dat er aan jouw persoonlijke onderwijsbehoeften tegemoet wordt gekomen (Waerdt, 2011). Hoe komen we daarachter? Juist omdat we onze leerlingen gelijktijdig graag meer willen betrekken bij hun onderwijsleerproces, vragen we ons af of het praten met kinderen wellicht een goed middel is? Dat willen we in ons team graag weten. Kunnen we onderwijsbehoeften op het gebied van leerbereidheid in kaart brengen door met onze leerlingen te praten? Om hierachter te komen wil ik weten: hoe kunnen we effectieve gesprekken voeren met onze leerlingen?

Zoals eerder genoemd wordt er door alle betrokken professionals en door ouders veel nagedacht over een passend aanbod voor het kind, tijdens dit proces worden er aannames gedaan over onderwijsbehoeften van het kind. Aannames die gebaseerd zijn op wat volwassenen en deskundigen denken. Kloppen die aannames? Dienen we die niet eerst te checken? Is observatie voldoende om te signaleren of is er meer nodig voor goede constatering van de onderwijsbehoeften van onze leerlingen? Luisteren wij wel naar het kind? Zou het niet beter werken als het kind zelf kan aangeven welke onderwijsbehoeften het heeft?

Een voorbeeld waarbij we de plank missloegen: Een leerling leek laks, toonde weinig interesse in de stof. Las zijn opdrachten in het boek nauwelijks maar ging om zich heen zitten kijken. We besloten meer eisen te stellen, strenger te zijn. Tevergeefs. Later bleek hij een visus probleem te hebben waardoor hij zich erg moeilijk kon focussen op stukken tekst. Hadden we maar een gesprek met deze leerling gehad en goed naar hem geluisterd, dan had hij ons vast kunnen vertellen hoeveel moeite hij had met het lezen van stukken tekst.

1.2 De context

Van school X heeft 1/8e deel van de ouders een wegingsfactor van 0,9 of 1,2. Dat betekent dat 1/8 deel van de ouders laagopgeleid is. Kinderen van laagopgeleide ouders hebben vaker onderwijsachterstanden.

In de visie van school X staat dat we grote waarde hechten aan zelfstandigheid, kritisch bewustzijn, zelfsturend leren en dat wij een pedagogisch klimaat hebben waarin iedereen gezien, gehoord en gewaardeerd wordt. Ik vraag me sterk af of de zelfsturing in het leren momenteel goed uit de verf komt. Ook ons pedagogisch klimaat waarin we iedereen willen zien en horen komt wellicht beter tot zijn recht wanneer we met onze kinderen praten.

Sinds de invoering van passend onderwijs zijn er steeds minder leerlingen die worden doorverwezen naar het speciaal onderwijs. Sterker nog, er zijn de laatste 2 jaar geen doorverwijzingen geweest. De wet passend onderwijs zegt dat we alle kinderen een passende plek moeten bieden binnen onze mogelijkheden als school, ook kinderen die extra ondersteuning nodig hebben. We merken dat er

veel leerlingen zijn die problemen hebben op school. Er zijn vrij veel zorgaanvragen geweest en oudergesprekken gevoerd, in deze periode.

Omdat het regelmatig voorkomt dat kinderen vanwege leer- en/of gedragsproblemen (tijdelijk) buiten de klas moeten worden geplaatst is er stevast onderwijsondersteunend personeel aanwezig van maandag t/m vrijdag om deze kinderen op te vangen. Van hieruit rijst steeds meer de vraag naar hoe we deze kinderen nog beter kunnen helpen. Bovendien willen we deze kinderen het liefst in de klas helpen, niet daarbuiten.

Het lijkt belangrijk dat de groepsleerkracht hierbij “te leading role” speelt. Het is zeer wenselijk dat het kind in de klas wordt geholpen door de eigen leerkracht. Op dit moment gebeurt het te vaak daarbuiten en lijkt terugkeren in de klas, in een aantal gevallen, gedoemd te mislukken.

Hoe kunnen we deze kinderen de juiste vragen stellen? Wat zijn goede vragen? Hoe kunnen we vooruitkijken met deze kinderen zonder ze steeds alleen maar ter verantwoording te roepen, want dit laatste lijkt niet effectief te zijn.

1.3 Probleemstelling

Hoe kunnen individuele gesprekken met leerlingen bijdragen aan betere ondersteuning van het onderwijsleerproces zodat zij meer kans van slagen hebben.

1.4 Deelstellingen

1. Kunnen kinderen, samen met hun leerkracht, eigen onderwijsbehoeften aangeven?
2. Hoe ziet een goed kindgesprek eruit (voorwaarden en kenmerken)?
3. Draagt gespreksvoering met kinderen ook bij aan een goede onderlinge relatie tussen kind en leerkracht?
4. Welke tools hebben leerkrachten nodig om effectieve gesprekken met hun leerlingen te voeren waarbij het kind veel vertelt?
5. Hoe dragen gesprekken met kinderen bij aan het ondersteunen van het kind bij het onderkennen van de onderwijsbehoeften en het, daaropvolgend, vergoten van de leerbereidheid?

1.5 De onderzoeksorganisatie

De leerkracht van groep 4, vraagt zich al gedurende een aantal jaren af hoe gespreksvoering met kinderen kan bijdragen aan een optimaal onderwijsleerproces in haar klas. In nauwe samenwerking met haar is de aanleiding van het onderzoek in kaart gebracht. Zij fungeert dan ook als aanspreekpunt voor dit onderzoek en is praktijkbegeleider van dit onderzoek. Tot slot is ook directeur van school X, goed op de hoogte van mijn onderzoek. De uitkomsten van het onderzoek zullen teambreed gepresenteerd worden.

1.6 De relevantie van het onderzoek

Zoals eerder genoemd lopen we in tal van situaties tegen problemen aan waarbij kinderen geen positieve leerbereidheid laten zien. Soms zelfs in combinatie met negatieve gedragsuitingen. We willen graag beter en meer samen met de kinderen kijken naar hoe we hun onderwijsbehoeften in kaart kunnen brengen om ze beter te kunnen ondersteunen bij het onderwijsleerproces. Sinds de invoering van passend onderwijs lijkt deze wens, om kinderen nog beter te ondersteunen bij het leren, sterker dan ooit. Als school proberen we alle kinderen op school te houden door ons onderwijs passend te maken.

Bij school X heerst geen onderwijscultuur waarin veel met individuele leerlingen wordt gepraat. Kindgesprekken maken geen deel uit van ons huidige onderwijs. We hebben dan ook geen stukken, geen theorie, die ons zou kunnen ondersteunen bij en kennis zou kunnen geven over kindgesprekken.

Ook hebben leerkrachten een vrij vol lesprogramma, ze voelen tijdsdruk. Ze hebben hierdoor weinig mogelijkheid zich te verdiepen in kindgesprekken, het wordt dan ook niet gefaciliteerd.

Er wordt momenteel overwogen kindgesprekken als vast onderdeel te maken van individuele handelingsplannen en ontwikkelingsperspectieven. Met dit onderzoek willen we deze gesprekken een duidelijke inhoud en structuur geven en hopen dat dit een bijdrage zal leveren aan de kwaliteit van deze gespreksvoering.

2. Theoretisch kader

2.1 Mogelijkheden kindgesprekken

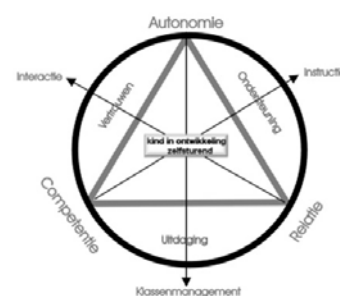
Het praten met kinderen is bij handelingsgericht werken een vast onderdeel van de HGW-cyclus. Op mijn werk is HGW niet ingevoerd. Er zijn echter wel elementen van HGW die we toepassen omdat we ze zinvol en effectief achten. Het praten met kinderen is een van de onderdelen van HGW waarvan we ons sterk afvragen of we die willen implementeren in ons onderwijs. Daarom in dit hoofdstuk eerst een verdieping in het praten met kinderen volgens HGW.

Bij HGW wordt ervanuit gegaan dat, door met kinderen te praten, de kinderen actiever worden betrokken bij hun eigen ontwikkeling (Pameijer, 2011). Dat gebeurt in fase 2 van de cyclus, op deze fase zoomt dit onderzoek in. Pameijer stelt dat kinderen beschikken over relevante informatie die alleen bij hen verkrijgbaar is, namelijk de visie van het kind zelf. Het draait hierbij om de belevingen, meningen en ideeën van het kind. Het kind is expert van zichzelf. Het kind kan eigen ervaringen beschrijven, vertellen wat het nog wil leren, waar het tevreden over is en wat het moeilijk vindt. Deze informatie is waardevol voor de leerkracht op meerdere vlakken. De informatie geeft de leerkracht niet alleen betere handvatten tijdens de dagelijkse lessen, maar komt ook de relatie tussen leerkracht en kind ten goede, hier ga ik dieper op in de volgende paragraaf. Kinderen hebben bovendien vaak verrassend simpele doch effectieve ideeën voor het oplossen van problemen, of voor het stellen van eigen doelen. De inzet en motivatie zullen hoger zijn wanneer kinderen eigen ideeën kunnen gebruiken.

2.2 Kind – leerkracht relatie

Er zijn drie basisbehoeften die gezien kunnen worden als voorwaarden voor het eigen leren van kinderen. De drie basisbehoeften zitten in de driehoek: relatie- autonomie-competentie (Stevens). In de eerste plaats hebben gesprekken tussen leerkrachten en leerlingen een positief effect op de onderlinge relatie. Zo wordt de intrinsieke motivatie onder andere vergroot. Ook wordt de band tussen kind en leerkracht beter, de pedagogische relatie wordt versterkt, mits de gesprekken voor zowel leerkracht als leerling, als prettig worden ervaren. Bovendien wordt de autonomie vergroot wanneer de leerkracht in het gesprek de leerling ruimte geeft zijn of haar eigen leerproces te sturen. Ook dat heeft een positief effect: het geeft een

kind een gevoel van verantwoordelijkheid, iets kunnen, competent zijn (Aanen-Zilvold, 2013).

Alhoewel de behoeften alle drie cruciaal en onmisbaar zijn, zoom ik in dit hoofdstuk in op de relatie behoefte. Wanneer de relatie tussen leerling en leerkracht niet goed is wordt het eigen leren bemoeilijkt of zelfs verstoord. Dat kan allerlei negatieve gevolgen van dien hebben.

Uit onderzoek naar 50.000 verschillende meta-analyses over effectiviteit in het onderwijs bleek dat de leerkracht er ontzettend toe doet. Het boek *Visible Learning for Teachers* bevat een verzameling van evidence based invloeden die groot effect hebben op de prestaties van leerlingen. Er zijn twee invloeden in deze lijst die opvallen: de geloofwaardigheid van de leraar en de relatie leraar-leerling. Beide hebben een relatief groot effect op de prestaties van leerlingen (Hattie, 2014).

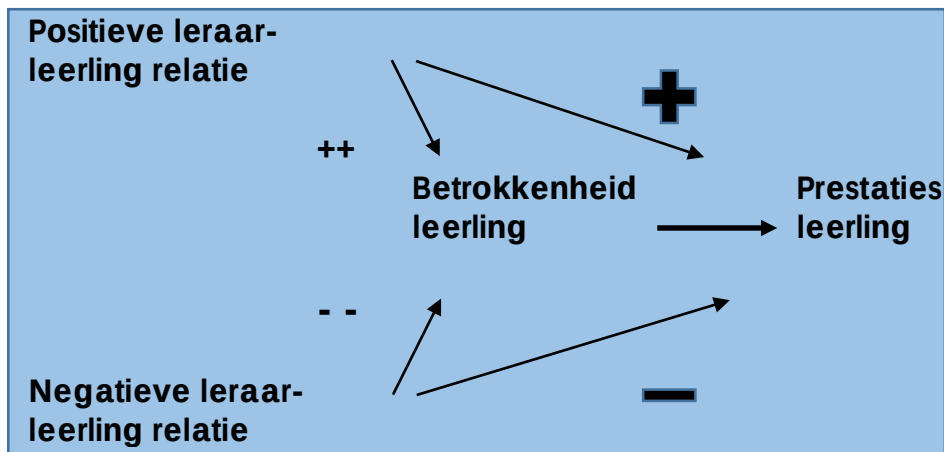
De lijst bevat 150 effecten. De geloofwaardigheid van de leraar staat op nummer 4 en de relatie leraar-leerling staat op nummer 12. Hiermee horen beide effecten bij de grootste invloeden.

Volgorde	Invloed	Effectgrootte
1	Jezelf op voorhand een cijfer geven/verwachtingen van leerlingen	1.44
2	Programma's Piaget	1.28
3	Reactie op interventieprogramma	1.07
4	Geloofwaardigheid leraar	0.90
4	Conferentie interpretatie	0.90
6	Micro-lesgeven (Micro-teaching)	0.88
7	Klassengesprek	0.82
8	Begrijpelijke aanpak voor leerlingen met leerstoornis	0.77
9	Helderheid leraar	0.75
10	Feedback	0.75
11	Permissieve onderwijs	0.74
12	Relatie leraar-leerling	0.72
13	Verspreide versus opeengestapelde oefening	0.71
14	Metacognitieve strategieën	0.69
15	Versnelling	0.68
16	Gedrag in klas	0.67
17	Woordenschatprogramma's	0.67

(Hattie, 2015) Appendix C

Dankzij onderzoek van John Hattie weten we dat de relatie leerkracht-leerling belangrijk is voor de motivatie en daardoor voor de prestaties van leerlingen. Ander wetenschappelijk onderzoek laat zien dat een warme positieve relatie met de leerkracht de betrokkenheid van leerlingen vergroot en dat het schoolcijfers en testcores verhoogt (Roorda, 2012). De effecten zijn in eerste instantie dus het hoogst op motivatie en vandaaruit volgt een sneeuwbal effect op prestaties. Een ander interessant feit is dat uit hetzelfde onderzoek blijkt dat de motivationele effecten het grootst zijn op leerlingen die een groter risico hebben op lage prestaties, zoals leerlingen met leerproblemen of leerlingen uit lagere sociale milieus. Ook op jongens was het effect groter.

Kort samengevat: Het onderzoek laat zien dat het de moeite waard is te investeren in de band met leerlingen.

(Roorda, 2012) *Model: Verbanden tussen effectieve kwaliteit van de relatie met de leraar, schoolse betrokkenheid en leerprestaties van de leerling*

2.3 Metacognitie

Metacognitieve vaardigheden kunnen een positieve bijdrage leveren aan leerprocessen van kinderen. Het draait hierbij niet alleen om inzicht in eigen leerstrategieën en kwaliteiten maar ook om beleving en ideeën van kinderen over ontwikkeling. Metacognitieve vaardigheden kunnen al op jonge leeftijd gestimuleerd worden (Desautel, 2009). Het praten met kinderen kan hierbij een goed middel zijn. Sterker nog, in het boek *Entering the child's mind* wordt beschreven hoe standaard observaties en testen niet kunnen tippen aan goede gespreksvoering met kinderen (Ginsburg, 1997). Alleen door goede gespreksvoering met kinderen kan het denken van het individuele kind worden doorgrond, en kunnen leerkrachten hier hun voordeel mee doen door onderwijsbehoeften nog beter op het individuele kind af te stemmen. De gedachte is wederom dat het kind expert is van de eigen onderwijsbehoeften.

2.4 Kenmerken van effectieve gespreksvoering met kinderen

In de voorgaande paragrafen zijn een aantal belangrijke effecten van en motivaties voor het praten met kinderen behandeld. Dan rest er nog een laatste, doch niet minder relevant, complex onderdeel te bekijken. Namelijk *hoe* we met kinderen praten. Welke houding is er nodig, welke technieken zijn effectief?

Er is nog niet veel onderzoek gedaan naar gespreksvoering met kinderen. Martine Delfos is bio psycholoog, therapeut en wetenschapper. Zij heeft zich gespecialiseerd in het werken met kinderen. Ze schreef hier dan ook een verscheiden stukken over. Paragraaf 2.3.1 start met een aantal van haar inzichten.

2.4.1 Kwaliteit van kindgesprekken

Er is gebleken dat kennis van het kind over het onderwerp van het gesprek een bepalend kenmerk is voor de kwaliteit van gespreksvoering (Elbers, 1991). Met name jonge kinderen zijn eraan gewend dat de volwassene het verloop en het onderwerp van het gesprek bepaalt. Een volwassene kan op die manier gemakkelijk het gesprek een bepaalde richting op 'sturen'.

Een andere belangrijke factor bij gespreksvoering met kinderen zijn de sociale codes tijdens een gesprek. Gespreksregels kunnen soms te eenzijdig worden uitgelegd: het kind dient te luisteren wanneer de volwassene praat. Kinderen leren niet altijd dat het andersom ook geldt, daar komen ze vaak pas later achter naarmate ze ouder worden en meer ervaring hebben opgedaan in communicatie met anderen.

In een schoolsituatie nemen kinderen doorgaans minder initiatieven tot een gesprek, ze stellen zich op school afhankelijker op dan in de thuissituatie (Delfos, 2014). Dit heeft mogelijk te maken met het feit dat de communicatie principes op school anders zijn. Een leerkracht stelt bijvoorbeeld regelmatig vragen waarop de leerkracht zelf het antwoord al weet. Het zijn immers controle-vragen om te checken of bepaalde stof is begrepen. Het kan daarom helpend zijn het kind van tevoren duidelijk te maken dat er in het gesprek vragen gesteld worden waarop de leerkracht zelf het antwoord niet weet.

Het vragen om verduidelijking/verheldering ontbreekt bij (jonge) kinderen vaak in gespreksvoering, hieruit blijkt dat het kind weinig verantwoording in het gesprek draagt (Elbers v. d., 1998). Op school laten kinderen liever niet merken dat ze het niet begrijpen, ze geven dan liever gewoon geen antwoord. In de thuissituatie vragen kinderen sneller om verduidelijking.

2.4.2 Voorwaarden voor goede gespreksvoering

Om open gesprekken te voeren is gelijkwaardigheid tussen de gesprekspartners van groot belang. Tussen volwassenen en kinderen kan dit moeilijk zijn waardoor de kans op eenrichtingsverkeer groter is. Daarom is het belangrijk dat de volwassene probeert het gesprek 'open' te houden. Een 'open' gesprek kan betekenen dat er niet een vastliggend gespreksonderwerp is, het gesprek kan over verschillende onderwerpen gaan. Dat zijn volwassenen vaak niet gewend.

Volwassenen vullen gemakkelijk in voor het kind. Juist daarom is het belangrijk respect te hebben voor de eigenheid van het kind. Door als volwassene een nieuwsgierige, verwonderende houding aan te nemen zal de kans kleiner zijn dat de volwassene een – onterechte – alwetende houding aanneemt.

Wanneer kinderen zich gerespecteerd, serieus genomen en begrepen voelen zullen ze gemotiveerd zijn in een gesprek. Wanneer een kind zich echter niet begrepen voelt zal het dit niet snel aangeven. Kinderen vertellen niet heel snel over hun gevoelens, ook niet wanneer we als volwassenen foute interpretatie doen en er vervolgens - zomaar - vanuit gaan dat die interpretaties kloppend zijn. Het is helpend om vanuit de ik-boodschap te spreken (Gordon, 2009). Spreken met een ik-boodschap duidt op een mening, hieruit kan de gesprekspartner – het kind – concluderen dat ook andere meningen mogelijk zijn. Hierdoor wordt het kind gestimuleerd tot meer uitwisseling en interactie en is er meer sprake van gelijkwaardigheid.

Om tot kwalitatief goede, open gesprekken te komen is het evident niet het eigen denken van de volwassene te volgen maar juist die van het kind te laten leiden. Vooral wanneer kinderen moeite hebben hun gedachten te verwoorden hebben volwassenen de neiging om in te vullen om het gesprek te laten vlotten. Volwassenen kunnen onjuiste assumpties maken. Wanneer kinderen moeite hebben met het onder woorden brengen van eigen gedachten zullen zij zeker ook moeite hebben met het toetsen van de juistheid van de interpretatie van de volwassene. Dit vergt namelijk een kritische houding van het kind terwijl het kind geneigd is zich aan te passen aan de volwassene. Twee gevolgen hiervan kunnen zijn dat het kind gedemotiveerd raakt voor het gesprek en dat de volwassene uiteindelijk niet de juiste informatie heeft.

Er zijn een viertal kenmerken voor goede 'open' gespreksvoering met kinderen (Delfos, 2014)

1. Een goed gesprek betekent, dat niet alleen de volwassene bereikt heeft wat hij of zij wil. De gesprekspartners respecteren elkaar, los van de inhoud van het gesprek.

2. Een 'open' gesprek betekent dat het kind zijn of haar eigen mening en gevoelens kan vertellen zonder dat de volwassene de richting van het gesprek bepaalt.
3. Een 'goed' vraaggesprek betekent dat het kind informatie geeft en niet dat informatie aan hem of haar onttrokken wordt.
4. Een goed gesprek betekent dat het kind zich gehoord voelt en hulp heeft gekregen die bij hem of haar aansluit. Dus niet dat het kind hulp heeft gekregen die hij of zij niet wil of niet begrijpt.

Actief- en aanmoedigend luisteren is een sleutelwoord bij goede kindgesprekken. Dit kan bereikt worden door: het verhaal niet te onderbreken, aanmoedigende woorden en gebaren te gebruiken, de ander aan te kijken tijdens het praten en past iets te zeggen als de ander is uitgesproken. Daarbij is een specifieke leerkrachtattitude belangrijk, een attitude die echtheid, warmte, respect, geduld, echtheid en belangstelling omvat (N. Pameijer, 2011).

Door je als volwassene responsief op te stellen, het kind ruime tijd te geven na te denken over vragen en erg nauwkeurig te luisteren naar de responsen van kinderen zorg je voor meer interactie en meer inbreng vanuit het kind (Test, 2010).

2.4.3 Voorwaarden van effectieve communicatie

Er zijn een aantal voorwaarden voor communicatie met kinderen. Deze voorwaarden zijn van toepassing op alle leeftijdsgroepen van de basisschool.

Dat volwassenen groter zijn dan kinderen is een gegeven. Dit gegeven heeft dan ook logischerwijs effect op de communicatie. Degene die het grootst is zal namelijk sneller de leiding nemen over het gesprek. De kleinere persoon zal zich eerder afhankelijk opstellen in een gesprek. Om informatie uit te wisselen is het belangrijk dat kind en volwassene zich op gelijke hoogte van elkaar bevinden.

Wanneer we willen dat het initiatief bij het kind komt te liggen dient de volwassene ervoor te zorgen dat die zich lager opstelt dan het kind. Op gelijke hoogte zitten werkt een gelijkwaardige uitwisseling in de hand.

Non-verbale communicatie is erg belangrijk. Sterker nog, non-verbale signalen zijn betrouwbaarder dan verbale. Toch gaan we meestal uit van het verbale. Wanneer er twijfel bestaat over het al dan niet begrijpen van een vraag, checken we dit door te vragen of de vraag is begrepen. Wanneer er met 'ja' geantwoord wordt, gaan we ervanuit dat de vraag begrepen is en gaan we door, ook al zeggen non-verbale signalen misschien iets heel anders. Vooral wanneer volwassenen het gesprek leiden zullen kinderen geneigd zijn een wenselijk antwoord te geven zodat ze snel van het gesprek af zijn omdat ze wellicht niet gemotiveerd zijn óf een korte spanningsboog hebben. Naar het kind kijken en letten op non-verbale signalen is dus een belangrijke voorwaarde voor goede communicatie. Een aantal veel voorkomende waarneembare non-verbale signalen zijn de volgende:

Goede motivatie: luisterende houding, lichaamshouding meer rechtop, vrolijke alerte blik en houding, lichaam is naar de spreker gericht, geïnteresseerde blik, gretigheid om te spreken.

Tanende motivatie: rusteloze houding, het hoofd van de spreker is afgewend, weinig alerte blik en houding, gekromde lichaamshouding, wachtende houding, weinig neiging tot spreken.

Angst: rusteloze houding, wat bevroren houding, van de spreker afgewend maar steeds een snelle blik naar de gesprekspartner ter controle, gekromde lichaamshouding, zweetafscheiding, moeite met spreken in de zin van gaan haken en vermijden van spreken.

Liegen: meer oogknippen, pupilverwijding, verhoging en luider worden van de stem, sneller spreken en meer aarzeling bij spreken.

In de ogen is emotie en soms ook intentie af te lezen. Het kan daarom goed zijn dat volwassenen kinderen uitnodigen in de ogen te kijken zodat kinderen de echtheid van de volwassene mogelijk kunnen doorgronden. Wanneer er overeenstemming is tussen het verbale en het non-verbale is er

sprake van echtheid. Dit kan het wederzijdse vertrouwen bevorderen. Er zijn echter ook situaties waarin het kind het prettiger vindt zich ergens anders op te focussen en geen oogcontact te hebben, ook dan is een goed en 'open' gesprek mogelijk.

Voor goede gespreksvoering is het van het grootste belang dat het kind zich op zijn gemak voelt. Het duidelijk aangeven van het gespreksdoel kan daar positief aan bijdragen, dan weet het kind immers waar het aan toe is. Inspelen op de interesse en belevingswereld van het kind kan ook prettig zijn. Een kind dat zich op zijn gemak voelt, voelt zich veilig en gewaardeerd. Het kind zal zich dan gemakkelijker ontspannen en dat zal de gespreksvoering ten goede komen.

Wanneer de volwassene initiatieven neemt in het gesprek is de kans groot dat het verhaal van het kind niet aan bod komt. Volwassenen zijn geneigd enkel naar zaken te luisteren die voor hén belangrijk zijn in plaats van wat het kind zelf te vertellen heeft. Voor het voeren van een goed gesprek is gezamenlijke afstemming en draagvlak nodig. Door oog te hebben voor het verhaal van het kind wordt de motivatie voor het gesprek bij het kind verhoogd.

Des te jonger kinderen zijn, des te minder ze zich bewust zijn van wat het effect is van wat ze zeggen of van wat ze doen. Dit komt doordat ze zich nog niet bewust zijn van de gevolgen. Het is daarom zinvol om kinderen te laten weten wat het effect is van wat ze zeggen. Dat mag best expliciet: *“Wat fijn dat jij me dit vertelt, anders wist ik niet dat het zo zat”*.

Kinderen hebben vaak het beeld dat volwassenen alles weten, dat ze almachtig en alwetend zijn. Daarom is het belangrijk dat kinderen van de volwassene horen dat dit niet zo is en dat de volwassene juist graag alles wil leren en horen. Het kan de gespreksvoering ten goede komen wanneer dit aan het kind wordt duidelijk gemaakt. Het is belangrijk dat kinderen aangeven wat ze vinden zodat ze niet zomaar mee gaan in dingen waarvan ze denken dat de volwassene dat van ze verwacht, dit geldt met name voor oudere kinderen. Jongere kinderen kunnen zich juist moeilijk een voorstelling maken van wat er in de ander omgaat.

Spelen tijdens het praten werkt een prettige sfeer in de hand. Kinderen hebben beweging nodig, vinden het fijn bezig te zijn. Langere tijd stil zitten kan zorgen voor gevoelens van spanning en angst. Bovendien kunnen kinderen bij uitstek prima verschillende dingen tegelijk. Kinderen zien spelen en praten overigens niet als twee verschillende activiteiten. Tot de leeftijd van 8 gaat spelen en leren erg hand in hand: ze spelen lerend én leren spelend (Delfos, 2014).

Kinderen kunnen tijdens een gesprek wat afhaken, het is belangrijk hier oog voor te hebben. Dan is het beter om het gesprek op een ander moment weer op te pakken. Het verliezen van aandacht voor het gesprek kan verschillende redenen hebben. Soms kan het kind emotioneel even genoeg gehad hebben en is de reden niet eens zo zeer desinteresse of gebrek aan motivatie.

Wanneer een gesprek voor een kind intens is geweest heeft het kind na het gesprek tijd nodig om even stoom af te blazen, om aangemaakte adrenaline kwijt te raken. Het kan ook zijn dat een kind na een gesprek juist behoefte heeft aan korte 'nababbel' over zaken die het nog niet heeft verteld. Dat kan bijvoorbeeld heel mooi onder het samen terug naar de klas wandelen.

Er zijn in deze paragraaf een aantal belangrijke communicatievoorwaarden voor effectieve communicatie met kinderen behandeld, samenvattend:

Communicatievoorwaarden
Op dezelfde (oog)hoogte zitten als het kind
Kijken naar het kind terwijl je spreekt
Eventueel oogcontact stimuleren om echtheid te tonen
Zorg dat het kind zich op z'n gemak voelt
Luister naar wat het kind wil vertellen
Vertel kinderen de gevolgen van wat ze vertellen
Vertel kinderen dat ze moeten zeggen wat ze vinden of denken, dat weten volwassen immers niet zomaar
Zet het gesprek op een later moment voort, indien het kind afhaakt
Zorg, indien nodig, dat het kind weer even tot zichzelf kan komen na een gesprek

2.5 Metacommunicatie

Metacommunicatie draait om het communiceren over communicatie. In de vorige paragraaf heb ik daar al enige aandacht aan besteed. In de volgende paragraaf worden de voorwaarden voor metacommunicatie met kinderen behandeld.

Kinderen hebben een grote capaciteit tot positief contact (Delfos, 2014).

Metacommunicatie zorgt ervoor dat bedoelingen niet verkeerd geïnterpreteerd worden en dat de intenties van de volwassene voor het kind helder zijn.

Het belang van het kenbaar maken van het doel van het gesprek is niet alleen bij de start van het gesprek belangrijk. Wanneer er van onderwerp wordt gewisseld dient het doel opnieuw te worden aangegeven van de vragen die nog gaan volgen. De reden hiervan is tweeledig. Ten eerste is het prettig voor het kind te weten waar je als volwassene met het gesprek heen wilt. Wanneer dit niet duidelijk is kan dat voor onzekerheid of spanning zorgen. Ten tweede heb je als volwassene al een duidelijke bedoeling met het gesprek, je hebt kennis van het doel. Daarmee heb je een voorsprong op het kind. Die voorsprong kan de – juist zo noodzakelijke - basis van gelijkwaardigheid in de weg zitten. Ook daarom is het belangrijk dat het kind steeds weet wat er van hem of haar verwacht wordt. In het verlengde hiervan zijn er bij ieder gesprek ook subdoelen. Dit kunnen soms goede bedoelingen zijn, zoals bijvoorbeeld het verbeteren van de onderlinge band door uitwisseling van informatie, of het kweken van een gevoel van waardering bij de ander. Wanneer een gesprek niet goed loopt kan dat komen doordat de ‘vermoedens’ van de bedoelingen van het gesprek niet kloppend zijn. Des te belangrijker deze dus uit te spreken. Dit kan ook goed werken om een gesprek dat moeizaam verloopt weer ‘op de rit’ te krijgen.

Kinderen geven een volwassene niet snel feedback. Het komt niet zo snel in ze op. Vooral jonge kinderen gaan ervanuit dat de volwassene alles wel weet. Ook kennen ze - zoals in paragraaf 2.1.2 reeds beschreven – de sociale regels bij gesprekken onvoldoende, ze kennen de noodzaak van het geven van feedback niet. Daarom is het goed het kind te vertellen dat het door middel van bijvoorbeeld een knikje aan kan geven of het de vraag gehoord heeft omdat je dat anders niet weet. Een stilte tijdens een gesprek kan verschillende redenen hebben. Stiltes kunnen bijvoorbeeld erg zinvol zijn. Kinderen hebben tijd nodig om het gezegde te verwerken, om te bepalen wat ze daarvan vinden en om eventueel woorden te vormen voor een reactie. Een stilte kan dus zeer nuttig zijn. Anderzijds kan een wat langere stilte erop duiden dat een kind niet weet wat het moet zeggen. Het kind wacht dan misschien op hulp van de volwassene. Het vergt dus veel empathisch vermogen van de volwassene om te bepalen waar de verschillende stiltes om vragen. Daarbij kan het ook zijn dat het kind ergens misschien niet over wil praten, dan is het belangrijk aan te geven dat dat ook niet hoeft. Zo krijgt het kind niet het gevoel de volwassene daarmee teleur te stellen.

Voorwaarden metacommunicatie
Maak het doel van het gesprek duidelijk
Laat, ook tussendoor, weten wat je intenties zijn
Maak duidelijk dat je feedback nodig hebt
Laat het kind weten dat zwijgen oké is
Vraag het kind naar zijn of haar mening over het gesprek
Maak metacommunicatie een vast onderdeel van gespreksvoering met kinderen

Het is prima het kind zowel tijdens als na het gesprek om zijn of haar mening te vragen. Deze mening kan inzicht verschaffen over hoe het kind het gesprek beleeft. Aan de hand van dit inzicht kan het gesprek eventueel worden bijgestuurd.

2.6 Opbouw van het gesprek

In de vorige paragraaf ben ik dieper in gegaan op voorwaarden voor gespreksvoering en het belang van metacommunicatie. In deze paragraaf behandel ik gesprekstechnieken, soorten vragen en de opbouw van een gesprek. Binnen de schoolse situatie valt er onderscheid te maken tussen verschillende soorten van gespreksvoering met kinderen (Pameijer, 2011).

Het (spontane) open vraaggesprek

Deze gesprekken hebben als doel achter de mening en gevoelens van het kind te komen. Ze vinden zeer regelmatig plaats, niet alleen op school maar ook thuis of bij clubs.

Een overhorings-toets gesprek

Bij dit gesprek stelt de leerkracht vragen aan het kind om te checken of het kind de lesstof heeft begrepen. Leerkrachten stellen hierbij vragen waarop zijzelf het antwoord al weten. Bij dit soort gesprekken verwacht het kind dat het antwoord dat het geeft goed of fout kan zijn, het kind weet dat de leerkracht de vraag stelt om te 'checken'.

Het geplande gesprek gericht op de beleving en mening van het kind

Het doel van dit gesprek is volledig anders dan de kinderen gewend zijn. Het draait immers om eigen beleving en mening, niet om een goed of fout antwoord. Het kan gezien worden als een interview, het is namelijk volledig gericht op het verkrijgen van informatie van het kind over een bepaald onderwerp.

De fasen van gespreksvoering kunnen toegepast worden bij zowel een gepland gesprek als een spontaan gesprek. Dit laatste komt in de basisschool vaak voor, een kind knoopt zomaar een gesprekje aan. Er zijn ook kinderen die minder snel zelf een gesprek beginnen maar net zoveel behoefte hebben aan een gesprek als een kind dat dit wel uit zichzelf doet.

Fasen bij gespreksvoering

1. De voorbereiding

2. De introductie

3. De startvraag

4. De romp

5. De afronding

2.6.1 Voorbereiding

De voorbereiding van een gesprek bestaat uit twee onderdelen. Ten eerste is er de voorbereiding van de juiste attitude. Een attitude waarbij je als volwassene ontvankelijk bent voor het kind, zonder een oordeel, een attitude die uitgaat van verwondering en oprechte belangstelling.

Ten tweede is er de inhoudelijke voorbereiding, dit geldt uiteraard met name bij het geplande gesprek. Wanneer er goed in kaart is gebracht naar welke informatie er gezocht zal worden, kunnen er gerichte vragen en doorvraag-vragen bedacht worden. Daarna is het verstandig deze vragen nog eens aandachtig te bekijken en hierbij te bedenken hoe de vragen op het kind zouden kunnen overkomen. Vervolgens is het goed de vragen (deels) uit het hoofd te leren, dit heeft namelijk een prettig effect op het gesprek omdat de aandacht van de volwassene volledig kan uitgaan naar het kind en niet naar het briefje met vragen. De vragenlijst kan uiteraard altijd op achterhand bij het gesprek gehouden worden.

2.6.2 Introductie

Bij de introductie is het goed om bij het kind aan te geven wat het gespreksdoel is en hoe je met de informatie - die het kind zal geven – omgaat. Ten eerste zijn jonge kinderen, zoals eerdergenoemd, niet goed op de hoogte van de sociale regels. Ten tweede is er de kwestie van vertrouwelijkheid.

Door duidelijk te zijn over wat er met de gegeven informatie zal gebeuren, zal de vertrouwenskwestie voor het kind duidelijker en makkelijker worden.

Het introductie moment is hét moment om te polsen of het kind toestemming geeft voor het gesprek. Wanneer het kind merkt dat zijn of haar toestemming belangrijk wordt gevonden zal het zich medeverantwoordelijk voelen voor het gesprek. Het kind zal betrokkenheid bij- en verantwoordelijkheid voor het gesprek tonen.

Het benoemen van het gespreksdoel bleek in hoofdstuk 2.2 al een cruciaal onderdeel van goede gespreksvoering. Daarnaast komen in deze fase wederom de sociale regels aan bod. Dat kan door duidelijk aan te geven dat je iets van het kind wilt weten, waarop jij zelf geen antwoord hebt. Je wilt -bijvoorbeeld- weten hoe het kind iets vindt of beleeft. Je kunt dan expliciet aangeven dat je de mening van het kind graag wilt weten. Het moet voor het kind duidelijk zijn dat er hierbij geen fout of goed bestaat. Alles is oké. Ook als het kind iets niet weet, moet het weten dat het dat gewoon mag zeggen. Je kunt dan aangeven dat je rustig wacht tot het kind het weet, maar dat het kind het ook mag zeggen als het niet weet hoe het iets moet uitleggen, zodat jij dan misschien kan helpen.

Voorbeelden van introductievragen

- Hoe oud ben je?
- Wat doe je het liefst (ga hier ook op in)?
- Zullen we samen wat gaan doen?

Bij kinderen van 4 t/m 8 jaar kan de activiteit bijvoorbeeld zijn: tekenen, puzzelen of met een bal overgooien, bij kinderen van 8 t/m 12 jaar kun je het kind zelf laten kiezen of je kunt eerst samen praten over een onderwerp naar keuze zoals: dieren, sport, interesses.

2.6.3 De startvraag

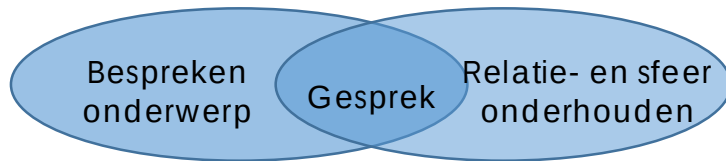
Het is fijn wanneer de eerste vragen - de introductievragen - voor het kind makkelijk te beantwoorden zijn. Dat kan een open vraag zijn over een feit of gebeurtenis. De meeste kinderen vinden het namelijk makkelijk te vertellen over een feit of gebeurtenis. Ook is het goed om te zorgen dat de startvraag iets zegt over het gespreksonderwerp, over de vragen die komen gaan. Dat schept namelijk nog meer duidelijkheid voor het kind.

2.6.4 De romp

De romp betreft het belangrijkste deel van het gesprek: er wordt naar informatie gevraagd en er wordt informatie prijsgegeven. Tijdens dit onderdeel gebeuren er feitelijk twee dingen. Het onderwerp wordt besproken én gelijktijdig wordt ook de goede relatie en sfeer onderhouden. Daarom zijn juist nu de eerdergenoemde voorwaarden voor metacommunicatie van belang. Ook de introductie en startvraag doen ertoe, in deze fase van het gesprek zal namelijk blijken of beide goed zijn verlopen. Wanneer het kind weerstand of vermoeidheid toont is dat in deze fase het meest zichtbaar en is het beter het gesprek op een ander moment voort te zetten met wederom veel aandacht voor de introductie en de startvraag.

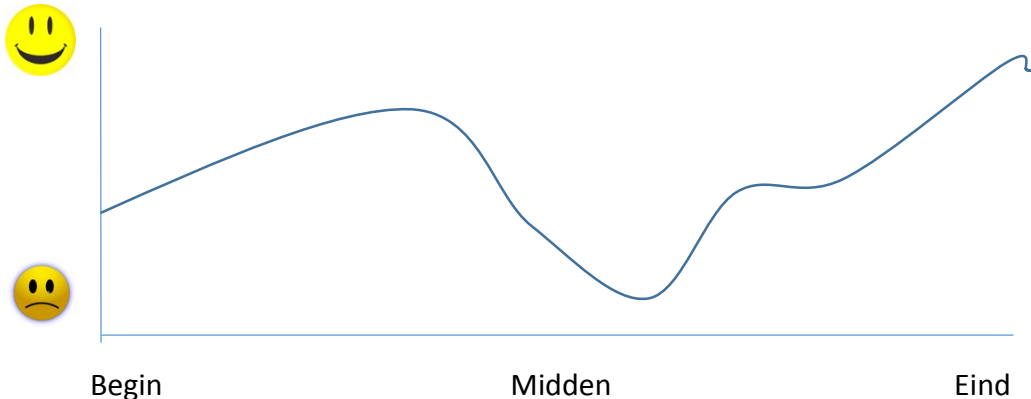
Door het kind te volgen in wat het vertelt, zal er door het kind het meeste worden verteld.

Bovendien is wat het kind vertelt blijkbaar belangrijk voor het kind, het wordt er waarschijnlijk door beziggehouden.

Elementen tijdens de romp van het gesprek

Soms is het voor kinderen moeilijk te verwoorden wat ze bedoelen. Dan kan het voor sommige kinderen fijner zijn om te tekenen hoe ze iets ervaren. De theorie van HGW gebruikt hiervoor de zogenaamde 'gedragslijn' (Pameijer, 2011).

De verticale lijn geeft emoties aan. De horizontale lijn geeft de tijd weer, bijvoorbeeld de schoolpleinpauze van begin tot eind. Bij iedere piek of dal is het handig het kind er een symbool/tekening bij te laten maken. Het kind kan dan de gebeurtenissen bij iedere piek of dal gemakkelijker toelichten. In dit voorbeeld is het duidelijk dat het kind zich verdrietig heeft gevoeld, het kind is even later ook weer uit het dal gekomen. Interessant is natuurlijk te weten waarom het verdrietig was, maar ook: hoe kwam het daar weer uit!

2.6.5 De afronding

Het kind moet aan het einde van het gesprek een positief gevoel overhouden. Omdat het kind de sociale codes onvoldoende kent dient de afronding van het gesprek te worden aangekondigd zodat het kind weet wat er gaat gebeuren en is voorbereid.

In de afrondingsfase is het goed kort samen te vatten wat er is besproken, dit geeft het kind bovendien zicht op wat zijn of haar eigen bijdrage is geweest. Om te controleren of er niet iets is dat het kind nog graag had willen vertellen zijn de volgende voorbeeldvragen zinvol:

1. *Wat zou jij nog willen vragen als jij de juf/meester was?*
2. *Wat is volgens jou nu nog belangrijk voor mij om echt over jou te weten?*
3. *Je hebt me al veel dingen over jezelf verteld, wat zou je nog meer over jezelf willen vertellen?*

Bij de afronding moet ook verteld worden wat er met de informatie uit het gesprek wordt gedaan en kan het doel van het gesprek nog eens worden herhaald. Vervolgens is het voor het kind erg fijn zich gewaardeerd te voelen om zijn of haar aandeel in het gesprek en het gestelde vertrouwen in de volwassene. Voor jongere kinderen kan een sticker zeer gewaardeerd worden terwijl oudere kinderen als blijk van waardering meer hebben aan een compliment ter bevestiging van het zelfbeeld.

2.7 Attributie

Door in de afrondingsfase het kind een compliment te geven vindt er niet alleen bevestiging van het zelfbeeld plaats. Er gebeurt meer. Wanneer het kind het succes van het gesprek toeschrijft aan zichzelf, zal het bij een volgend gesprek met de leerkracht sneller gemotiveerd zijn om te praten. Het kind zal inzet tonen en zal positieve verwachtingen hebben bij het gesprek (Leermakers, 1996). Wanneer het succes wordt toegeschreven aan de volwassene - de leerkracht - zal het kind het gevoel hebben geen echte bijdrage te hebben geleverd aan het gesprek. Het zal zich bij een volgend gesprek waarschijnlijk des te minder gemotiveerd voelen.

2.8 Lichaamshouding en stemgebruik

Een lichaamshouding waarbij de volwassene wat voorovergebogen zit, oogcontact zoekt en de armen niet over elkaar impliceert interesse. Dit wil overigens niet zeggen dat het kind – met name het jonge kind – oogcontact zal maken. Voor kinderen werkt een gesprek immers prima terwijl het ergens mee bezig is en de volwassene hierbij het kind niet in de ogen kijkt. Rustig praten met af en toe stiltes werken het best. Hierbij is een bescheiden houding van de volwassene erg prettig voor het kind. Bescheidenheid zorgt voor respect en maakt het voor de volwassene makkelijker kind-volgend te zijn in de gespreksvoering.

2.9 Samenvattend: Ontwerpeisen voor een gespreksmodel

In de theorie komt duidelijk naar voren dat het voeren van gesprekken een belangrijke bijdrage kan leveren bij het onderkennen van de onderwijsbehoeften. Ginsburg zegt zelfs dat alleen maar door goede gespreksvoering, het denken van het individuele kind kan worden doorgrond, én dat leerkrachten hier hun voordeel mee kunnen doen door onderwijsbehoeften nog beter op het individuele kind af te stemmen (Ginsburg, 1997). Het gespreksmodel is gebaseerd op deze theorie en gaat ervan uit: het kind is expert van eigen onderwijsbehoeften.

Veel hangt af van de wijze waarop het gesprek wordt gevoerd en de manier waarop het kind serieus wordt genomen. Dit vereist van de gespreksleider/leerkracht de nodige vaardigheden. Enerzijds gaat het daarbij om de goede regie bij het gesprek waardoor het kind helderheid en duidelijkheid heeft over het gesprek. Anderzijds gaat het vooral om het kind het gevoel te geven dat er geluisterd wordt. Dit vereist goede gesprekstechnieken maar bovenal een juiste houding. Op basis van de bestudeerde theorie is een gespreksmodel ontwikkeld. Voor de duidelijkheid wordt het gespreksmodel X genoemd (zie: bijlage 2 gespreksmodel X pag. 36).

De eisen die aan de te voeren gesprekken dienen te worden gesteld zijn de volgende:

- Wordt er echt naar het kind geluisterd?
- Komt het kind tot eigen ondersteuningsbehoefte?
- Heeft het kind zelf het idee gehoord te zijn?

Aandachtpunten ontwerp van het gespreksmodel:

- Regisseren van gesprekken met het doel het kind tot zijn/haar recht te laten komen
- Ontwikkelen van een houding voor goede gespreksvoering met kinderen

Verkorte versie inhoud gespreksmodel X

Inhoud gespreksmodel	Motivatie
Houding (Wees bescheiden, nieuwsgierig, geïnteresseerd en kind-volgend. Stem verbale en non-verbale communicatie op elkaar af)	Door de hiernaast beschreven houding aan te nemen zal het kind meer vertellen. Dat is het doel. Kinderen beschikken immers over relevante informatie: zij kunnen ons vertellen wat ze willen leren, wat er wel of juist niet lekker loopt.
Uitgangspunten (Bespreek metacommunicatie zowel vooraf als gedurende het gesprek)	Kinderen gaan ervan uit dat de volwassene alles al over het kind weet, daarom is het belangrijk aan te geven dat dit juist niet het geval is. Vooral in de schoolse situatie zijn kinderen eraan gewend dat ze moeten luisteren naar de leerkracht en niet zo zeer andersom, terwijl we er juist vanuit willen gaan dat kinderen ons waardevolle informatie kunnen geven.

Fasen gespreksvoering	Motivatie
Fase 1 Voorbereiding (Bereid het gesprek goed voor en zorg dat het gespreksdoel helder is)	Wanneer het gespreksdoel voor de leerkracht helder is zal dit voor het kind ook duidelijker zijn. Dat geeft sturing aan het gesprek.
Fase 2 Introductie en gesprekskader (Check of het kind wil praten maak gespreksdoel duidelijk aan het kind)	Alleen wanneer het kind wil praten voelt het kind zich verantwoordelijk voor inbreng in het gesprek. Door een duidelijk gespreksdoel heeft het kind houvast en voelt het zich prettiger.
Fase 3 De romp (Stel openvragen en doorvragen, blijf intenties duidelijk maken, herhaal antwoorden van kind en maak effect van wat het kind vertelt duidelijk)	Open- en doorvragen lokken meer informatie uit. Door het herhalen van antwoorden voelt het kind zich begrepen en zal het nog meer vertellen. Door waardering voor wat het kind vertelt uit te spreken, voelt het kind zich meer gemotiveerd te vertellen.
Fase 4 Afronding (Vat het gesprek samen, spreek waardering voor de inbreng van het kind uit)	Samenvatten van het gesprek schept orde en maakt inbreng van het kind zichtbaar. Waardering uitspreken geeft het kind een positief gevoel en motivatie voor een eventueel vervolgesprek.

3. Onderzoeksaanpak

3.1 Het onderzoeksdoel

Het (kwalitatieve) doel van dit onderzoek is het testen van het gespreksmodel: werkt het? Vertellen kinderen veel en worden er onderwijsbehoeften in kaart gebracht? In de theorie is gebleken dat gespreksvoering een goed middel kan zijn, mits de gespreksvoering volledig uitgaat van het kind (zie: samenvatting paragraaf 2.9).
Heeft de leerkracht houvast aan het gespreksmodel? Daarbij komt het subdoel: werken kindgesprekken als investering in een positieve leerkracht-kind relatie?

3.2 De onderzoeksvraag

Worden, door het toepassen van gespreksmodel X, de onderwijsbehoeften van kinderen beter in kaart gebracht om daarmee de leerbereidheid te vergroten?

3.3 De deelvragen

1. Is het een werkbaar model dat goed richting geeft aan het gesprek?
2. Kunnen de leerkrachten overweg met de aangeboden vaardigheden en vraagtechnieken uit gespreksmodel X?
3. Hebben we met gespreksmodel X handvatten om kinderen te ondersteunen in het aangeven van hun onderwijsbehoefte?
4. Hoe ervaren leerkrachten het gesprek? Wat geven ze aan nodig te hebben om effectieve gesprekken met hun leerlingen te voeren waarbij het kind veel vertelt?
5. Hoe ervaren leerlingen het gesprek (feedback)?

Met andere woorden:

Heeft gespreksmodel X het verwachte effect?

3.4 De hypothese

Verwacht wordt dat gespreksmodel X werkt en dat het praten met kinderen effectief blijkt:

1. Door het toepassen van gespreksmodel X kunnen leerkrachten:
 - Specifieke fasen aanbrenge in het gesprek
 - Goede vragen stellen aan kinderen
 - Juiste houding aannemen, zodat;
2. Dankzij goede uitvoering van gespreksmodel X weten leerkrachten wat de onderwijsbehoeften van kinderen zijn. Kinderen vertellen wat ze bezighoudt, hoe ze zich voelen, wat ze ervaren. Hierdoor kunnen leerkrachten kinderen beter helpen: ze kunnen specifieke onderwijsbehoeften op het gebied van de leerbereidheid van kinderen beter in kaart brengen, onderkennen en respecteren. Daardoor weten leerkrachten beter wat er speelt bij hun leerlingen, ze weten nog beter hoe het met ze gaat, wat ze nodig hebben.
3. Kinderen voelen zich gehoord en weten dat hun meester of juf oprechte interesse in ze heeft. Dat zal de relatie tussen leerling en leerkracht zeer waarschijnlijk versterken.

Punt 1 t/m 3 van de hypothese is gebaseerd op de theorie van Martine Delfos (Delfos, 2014) en Ginsburg (Ginsburg, 1997).

De verwachting is dat de groep kinderen waarmee de gesprekken worden gevoerd, zal worden uitgebreid. Dit wordt bekeken naar aanleiding van de uitkomsten van dit onderzoek.

Tot slot wordt op de langere termijn verwacht dat *gespreksvoering met kinderen* gemakkelijker een onderdeel van onze zorgcyclus wordt omdat er een duidelijker kader is ontstaan waardoor kindgesprekken, nog meer dan ooit, binnen ons bereik liggen.

Wanneer leerkrachten de juiste tools hebben zullen ze sneller in gesprek gaan met hun leerlingen. Gezien de bevindingen van onder andere John Hattie en Roorda over de kind-leerkracht relatie is het belangrijk dat de groepsleerkracht, en niemand anders, de kindgesprekken met de eigen leerlingen kan voeren. Daarom is het cruciaal dat iedere leerkracht het gespreksmodel zelfstandig kan gebruiken. Dat kan wanneer het gespreksmodel duidelijk, aantrekkelijk en gebruiksvriendelijk is. Een gespreksmodel werkt als het ware als een handelingswijzer voor het voeren van kindgesprekken, het biedt leerkrachten handvatten bij het praten met hun leerlingen. Handvatten met betrekking tot eigen houding, vraagtechnieken en metacommunicatie. Leerkrachten hebben het gevoel dat ze goed beslagen ten ijs komen in gespreksvoering met kinderen.

3.5 Het aandeel van de betrokkenen

De komende periode zullen de leerkracht van groep 4 en de onderzoeker gesprekken voeren volgens gespreksmodel X met zes leerlingen uit groep 4. De directie en het voltallige team zullen op de hoogte gebracht worden van de onderzoeksresultaten aan de hand van een presentatie.

4. Onderzoeksaanpak

De aanpak van het onderzoek wordt in dit hoofdstuk beschreven. Eerst wordt de onderzoeksgroep beschreven en vervolgens wordt het onderzoeksinstrument toegelicht.

4.1 Onderzoeksgroep

De onderzoeksgroep bestaat uit 6 leerlingen van groep 4 van school X en twee leerkrachten (onder wie de onderzoeker) die gespreksmodel X testen.

De keuze is op groep 4 gevallen omdat bij met name deze groep een grote vraag ligt naar meer informatie over de onderwijsbehoeften in relatie tot leerbereidheid.

De groep kinderen bij wie we willen weten hoe we de leerbereidheid kunnen vergroten bestaat namelijk uit 18 kinderen. Hiervan wordt met 1/3 deel het gespreksmodel gebruikt. De 6 geselecteerde leerlingen zijn representatief voor het geheel. Pas wanneer het model lijkt te werken kan het aantal kinderen worden uitgebreid.

Met iedere leerling van de onderzoeksgroep wordt een gesprek van een half uur gevoerd. Dit lijkt geschikt in verband met de tijdsplanning.

De gesprekken zullen door zowel de onderzoeker als de leerkracht van groep 3 worden uitgevoerd. Dat geeft namelijk de beste mogelijkheid om de uitvoering van het gespreksmodel te vergelijken. Zowel de onderzoeker als de leerkracht zullen elk met een drietal leerlingen de gesprekken voeren.

4.2 Soort onderzoek

Het onderzoek is een ontwerponderzoek met kwalitatieve onderzoeksmethoden. Er wordt ingegaan op (achterliggende) motivaties, meningen, wensen en behoeften van leerlingen aan de hand gespreksmodel X. Voor het ontwerpen van het gespreksmodel zijn verschillende elementen van de theorie gebruikt. Als pijlers voor dit model wordt gebruik gemaakt van: vraagtechnieken, (non-verbale) houding en metacommunicatie.

Is het model door de leerkracht te hanteren? Leidt dit tot het gewenste effect (onderwijsbehoeften identificeren) bij de kinderen?

4.3 Onderzoeksinstrumenten

Het onderzoeksinstrument bestaat uit opnames van de gespreksvoering tussen leerkrachten en kinderen. Deze opnames worden vervolgens met behulp van een kijkwijzer geanalyseerd (zie: bijlage 5 videoanalyses pag. 42). Ook de uitkomsten van de evaluaties van deze gesprekken worden verwerkt in het onderzoek, hiervoor worden zowel de vragenlijst (zie: bijlage 4 evaluatievragen pag. 41) als een enquête (zie: bijlage 7 leerlingen enquête pag. 71) gebruikt.

4.4 Verwerking van de onderzoeksgegevens

Interviews en leerlingen enquête: Beleving bij de kinderen na uitvoering gespreksmodel

Video-analyse: Kwalitatieve analyse van houding leerkracht bij de gesprekken. Lukt het om echt naar kinderen te luisteren?

Analyse uitkomsten gesprek: Komen er onderwijsbehoeften naar voren (krijgen de kinderen de hulp die ze nodig hebben)?

Deelvraag	
1. Is het een werkbaar model dat goed richting geeft aan het gesprek?	Enquête leerkrachten: geven leerkrachten aan dat ze er goed mee overweg kunnen? Video-analyse: werken de leerkrachten volgens de richtlijnen?
2. Kunnen de leerkrachten overweg met de aangeboden vaardigheden en vraagtechnieken uit het model X?	Enquête leerkrachten: Beleving leerkrachten Videoanalyse: hanteren de leerkrachten de juiste manier?
3. Hebben we met model X handvatten om kinderen te ondersteunen in het aangeven van hun onderwijsbehoefte?	Interview en leerling enquête: geeft kind aan dat er goede oplossingen zijn gevonden? Video-analyse: geeft het kind handvatten in het gesprek en worden die benut?
4. Hoe ervaren leerkrachten het gesprek? Wat geven ze aan nodig te hebben om effectieve gesprekken met hun leerlingen te voeren waarbij het kind veel vertelt?	Opmerkingen leerkrachten enquête: wat geven leerkrachten zelf aan? Video-analyse: welke vaardigheden lopen niet goed?
6. Hoe ervaren leerlingen het gesprek (feedback)?	Enquête kinderen en vragenlijst evaluatiedeel van gesprek

4.5 Ethische aspecten

In dit onderzoek wordt de anonimiteit van de leerlingen te allen tijde gewaarborgd. Omdat de respondenten minderjarig zijn wordt voor dit onderzoek toestemming van ouders/verzorgers gevraagd door middel van een toestemmingsverklaring. Hiermee kunnen ouders/verzorgers instemmen met participatie van hun kind aan dit onderzoek.

5. Resultaten

5.1 Uitvoering onderzoek

Op 12 en 14 januari 2016 zijn zes kindgesprekken uitgevoerd. Gespreksmodel X is gebruikt bij de uitvoering van deze gesprekken. Drie gesprekken zijn gevoerd door de groepsleerkracht en 3 door de onderzoeker. Wanneer *de leerkrachten* of *de interviewers* in het onderzoek worden genoemd wordt er gerefereerd naar de groepsleerkracht en de onderzoeker.

Ieder gesprek duurde ongeveer een half uur. Van de gesprekken zijn video-opnames gemaakt. Deze video-opnames zijn geanalyseerd met behulp van de kijkwijzer van bijlage 5. Hierbij zijn de positieve en negatieve waarneembare acties van de interviewer geteld en gecategoriseerd. Ook zijn de antwoorden van de kinderen uitgewerkt.

Enquêtes zijn afgenomen bij zowel de leerlingen als de leerkrachten.

Data:

- Videoanalyse
- Leerlingen enquête
- Leerkrachten enquête

De data van deze drie onderzoeksinstrumenten zijn opgenomen in 3 tabellen, om vervolgens directe verwijzingen te kunnen maken naar de deelvragen en om de hypothese te toetsten. Vervolgens is er een antwoord geformuleerd op de onderzoeksvraag en vloeien hier aanbevelingen, vraagstukken en suggesties voor vervolgonderzoek uit voort.

5.2 Analyse data

In dit hoofdstuk komen het plan van aanpak en de daadwerkelijke uitvoering van het verzamelen van de data samen. Antwoorden op de deelvragen:

Deelvragen	Vraagstellingen + instrumenten	Verwijzingen data
1. Is het een werkbaar model dat goed richting geeft aan het gesprek?	<i>Leerkracht enquête: geven leerkrachten aan dat ze er goed mee overweg kunnen? Video-analyse: werken de leerkrachten volgens de richtlijnen?</i>	• Leerkrachten enquête: Leerkrachten scoren hoog: een 9 en een 10 op duidelijkheid en gebruiksvriendelijkheid van gespreksmodel X (zie: tabel 3 leerlingen enquête pag. 22). • Videoanalyse: hieruit blijkt dat - van de door leerkrachten toegepaste acties - het ruime merendeel uit positieve acties bestaat: 88 % positieve waarneembare acties tegenover 12 % negatieve waarneembare acties. Hieruit kan rechtstreeks geconcludeerd worden dat de leerkrachten (grotendeels) volgens de richtlijnen hebben gewerkt. Zo lieten de leerkrachten veelvuldig blij van interesse merken aan de kinderen en gingen ze in op interesses van de kinderen (zie: tabel 1 analyse videoanalyses pag. 21).
2. Kunnen de leerkrachten overweg met de aangeboden vaardigheden en vraagtechnieken uit gespreksmodel de X?	<i>-Leerkracht enquête: Beleving leerkrachten -Videoanalyse: Hanteren de leerkrachten de juiste manier?</i>	• Leerkrachten enquête: hieruit blijkt dat de leerkrachten het gebruik van gespreksmodel X als positief hebben ervaren. Er worden bovengemiddeld hoge scores gegeven (zie: tabel 3 leerkrachten enquête pag. 22). • Videoanalyse: De leerkrachten hanteren bij 5 van de 6 gesprekken het gespreksmodel op de juiste manier. Er werden namelijk 373 positieve waarneembare acties gebruikt. • Opvallend was dat in 3 van de 6 gesprekken metacommunicatie ontbrak (zie: bijlage 6 totaal analyse pag. 69).

		Gesprek 6 werd niet geheel op de juiste manier gevoerd. Er werden in dit gesprek namelijk naar verhouding veel gesloten, suggestieve en meervoudige vragen gesteld (zie: bijlage 5 gesprek 6 pag. 65).
3. Hebben we met model X handvatten om kinderen te ondersteunen in het aangeven van hun onderwijsbehoefte?	<i>Leerling enquête: geeft kind aan dat er goede oplossingen zijn gevonden</i> <i>Video-analyse: geeft kind handvatten in gesprek en worden die benut?</i>	- Leerlingen enquête: 5 van de 6 kinderen geven aan dat er goede oplossingen zijn gevonden (zie: tabel 2 enquête leerlingen pag. 22) - Videoanalyse: Uit de analyse blijkt dat er bij 5 van de 6 kindgesprekken goede oplossingen gevonden zijn door de kinderen (zie: tabel 1 videoanalyses pag. 21). Van de 5 - door kinderen bedachte oplossingen - worden er 4 benut in de klas.
4. Hoe ervaren leerkrachten het gesprek? Wat geven ze aan nodig te hebben om effectieve gesprekken met hun leerlingen te voeren waarbij het kind veel vertelt?	<i>Leerkracht enquête: wat geven leerkrachten zelf aan?</i> <i>Video-analyse: welke vaardigheden lopen niet goed</i>	- Leerkrachten enquête: Leerkrachten geven aan dat het belangrijk is gebleken veel aandacht te besteden aan een goede voorbereiding en een duidelijk gespreksdoel (zie: bijlage 8 opmerkingen leerkrachten pag. 72). - Videoanalyse: hieruit blijkt dat de volgende vaardigheden goed lopen: 1. Stellen van open vragen 2. Laten merken van interesse in kinderen (zowel verbaal als non-verbaal) 3. Stellen van doorvragen 4. Ingaan op het kind - Videoanalyse: hieruit blijkt dat de volgende vaardigheden niet goed lopen: 1. Er werden suggestieve vragen gesteld. 2. Er werden gesloten vragen gesteld 3. Bij een van de kinderen was het gespreksdoel niet duidelijk 4. Bij 3 van de 6 gesprekken bleek de metacommunicatie, in de 1^e fase van de gesprekken, niet goed te lopen (zie: bijlage 6 totaal analyse pag. 69)
5. Hoe ervaren leerlingen het gesprek (feedback)?	<i>Leerlingen enquête</i> <i>Vragenlijst kinderen</i> <i>evaluatiedeel van gesprek</i>	- Leerlingen enquête: 1. Een van de vijf leerlingen voelde zich tijdens het gesprek niet prettig en zou geen volgend gesprek willen. De 5 andere leerlingen gaven juist aan graag vaker een gesprek te willen 2. Een van de leerlingen wist niet wat het gespreksdoel was 3. Alle kinderen hadden sterk het gevoel dat er naar ze geluisterd werd. Opvallend was dat alle kinderen het gesprek fijn vonden - Evaluatiedeel gesprek: Ook in het gesprek gaven alle kinderen aan het een fijn gesprek te vinden.

	Acties Negatief gebruik	Acties Positief gebruik	Door kinderen vertelde onderwijsbehoeften	Toepassing
Gesprek leerling 1	8	98	-Goede gedachten helpen me: -Ik hoef niet alles goed te kunnen -Na een poosje oefenen leer ik dingen vanzelf en ben ik minder nerveus	Leerling denkt hier vooral zelf aan bij de schrijfflessen en dictees.
Gesprek leerling 2	2	77	-Ik wil graag moeilijker rekenwerk zodat ik meer kan leren -Soms houd ik mijn pen te stevig vast, ik vraag mijn buurvrouw of ze me eraan helpt herinneren dat ik de pen losser vasthoud	Leerling krijgt extra rekenwerk en mag minder regulier rekenwerk maken indien de volgende rekentoets goed is gemaakt. Leerling vraagt zelf zijn buurvrouw hem te helpen eraan te denken zijn pen ontspannen vast te houden.
Gesprek leerling 3	2	77	-Bij rekenen vraag ik een kind uit de klas om hulp -Ik vind het fijn om naast een kind te zitten dat ik aardig vind, zodat ik die gemakkelijker om hulp kan vragen	-Leerling zit naast een geschikt maatje die hij om hulp vraagt wanneer hij hulp nodig heeft.
Gesprek leerling 4	11	57	-Ik ga bij de rij als eerste naar binnen zodat ik niet bij de andere kinderen ben -Als ik me boos voel ga ik even naar de gang	Leerling mag bij het naar binnen gaan als eerste. Wanneer hij zich boos voelt gaat hij even op de gang weer rustig worden.
Gesprek leerling 5	7	27	-Ik neem een time-out wanneer ik te druk word in mijn hoofd -Als ik te druk word ga ik even tekenen of op de iPad	Leerling mag 5 min. op de iPad of tekenen wanneer ze het gevoel heeft dat ze te druk is in haar hoofd.
Gesprek leerling 6	23	28	-	-
Totaal waarneembare acties	53	373		
Percentage	12%	88%		

Tabel 1 Videoanalyses opnamen kindgesprekken

	lIn 1	lIn 2	lIn 3	lIn 4	lIn 5	lIn 6
Ik begreep waarom juf een gesprek wilde voeren	10	10	10	1	10	10
Ik denk dat het gesprek mij gaat helpen beter te kunnen leren	6	8	8	10	10	5
In het gesprek kon ik vertellen wat ik ergens van vond	10	8	6	10	7	-
Ik had het gevoel dat er goed naar mij geluisterd werd	10	10	10	10	10	9
Ik voelde me prettig tijdens het gesprek	8	9	10	9	1	8
Ik heb het gevoel dat juf mij begrijpt en me gaat helpen	10	10	8	10	10	-
Ik denk dat wat we hebben afgesproken mij gaat helpen op school	10	9	9	10	10	-
Ik vond het een fijn gesprek	10	10	10	10	10	10
Ik zou vaker zo'n gesprek met juf willen hebben	9	10	10	10	1	10

Tabel 2 Enquête leerlingen (schaal 1-10)

	Lk 1	Lk 2
Het gespreksmodel is duidelijk en gebruiksvriendelijk	10	9
Het gespreksmodel helpt om fasering in het kindgesprek aan te brengen	10	10
Het gespreksmodel helpt om kindvolgend te zijn en het kind veel te laten vertellen	10	8
Het gespreksmodel biedt praktische handvatten om kindgesprekken te voeren	10	10
Het gespreksmodel helpt om kinderen goede vragen te stellen die leiden tot het doel van het gesprek	10	7
Het gespreksmodel helpt om een goede/kritische luisterhouding aan te nemen	10	9
Het gespreksmodel helpt om effectieve kindgesprekken te voeren	10	9

Tabel 3 Enquête leerkrachten (schaal 1-10)

5.3 Terugkoppeling Hypothese

Hypothese	Resultaat	Constatering
Leerkrachten kunnen -Specifieke fasen aanbrengen in het gesprek	Beide leerkrachten scoren ruim voldoende in de enquête op het onderdeel fasering (zie: tabel 3 leerkrachten enquête pag. 22). De fasering is tevens terug te zien in de video opnames van de gesprekken.	Het gespreksmodel helpt om fasering aan te brengen in het gesprek.
Leerkrachten kunnen -Goede vragen stellen aan kinderen	In de analyse a.d.h.v. de kijkwijzer is duidelijk te zien dat het ruime merendeel van de vragen bestaan uit goede vragen. Er waren 385 positieve waarneembare acties en 52 negatieve waarneembare acties (zie: tabel 1 videoanalyses pag. 21).	De leerkrachten kunnen dankzij de handvatten in gespreksmodel X verhoudingsgewijs veel goede vragen stellen.
Leerkrachten kunnen: -Juiste houding aannemen	De 6 aangereikte handvatten (zie: bijlage 2 achterkant gespreksmodel pag. 36) voor een juiste houding worden alle 6 door de leerkrachten gebruikt, ze zijn in elke gesprek zichtbaar en hebben bij alle gesprekken bijgedragen aan de sfeer en het verloop van het gesprek.	Leerkrachten nemen dankzij de handvatten voor houding in gespreksmodel X de juiste houding aan.
-Kinderen: Vertellen wat ze bezighoudt, hoe ze zich voelen, wat ze ervaren.	In zowel de video opnamen an sich als de analyse daarvan, is te zien dat 5 kinderen vertellen over eigen interesses, ervaringen en gevoelens. Een van de kinderen vertelt wel veel over wat hem bezighoudt, maar niet zo zeer over hoe hij zich voelt of over schoolse ervaringen.	In 5 van de 6 gesprekken vertellen kinderen hoe ze zich voelen, wat ze bezighoudt en wat ze ervaren.
-Leerkrachten weten beter wat er speelt bij hun leerlingen, ze weten nog beter hoe het met ze gaat, wat ze nodig hebben.	In de analyse van de videopnamen (zie: bijlage 5 videoanalyses pag. 42) is te zien dat 5 van de 6 kinderen vertellen over hun eigen zorgen, oplossingen en onderwijsbehoeften. De oplossingen voor onderwijsbehoeften waren niet heel verrassend, doch waardevol voor de groepsleerkracht. De persoonlijke informatie over interesses van de kinderen was soms wel verrassend.	Vijf van de zes kindgesprekken hebben de leerkrachten kennis en inzichten opgeleverd over hoe het met de kinderen gaat, hoe ze school ervaren en wat ze nodig hebben.
-Leerkrachten kunnen kinderen beter helpen: door goede uitvoering van het model weten ze wat de onderwijsbehoeften van kinderen zijn.	In tabel 1 (pag.21) is te zien dat 5 van de 6 kinderen eigen oplossingen aangaven. De leerkrachten zetten hiervan 4 oplossingen om in praktische onderwijsbehoeften die worden toegepast in de klas.	De leerkrachten gaan in op 4 van de 5 onderwijsbehoeften van de kinderen en kunnen naar aanleiding hiervan kinderen nog beter helpen in de dagelijkse onderwijspraktijk.
-Kinderen voelen zich gehoord, weten dat hun meester of juf oprechte interesse in ze heeft. Dat zal de relatie tussen leerling en leerkracht zeer waarschijnlijk versterken.	Uit de enquête (zie: tabel 2 leerlingen enquête pag. 22) blijkt dat alle kinderen het gevoel hadden dat er naar ze geluisterd werd.	Alle kinderen voelden zich gehoord. Het effect hiervan op de leerkracht, is dat de leerkracht nog makkelijker en beter communiceert met de leerling dan voorheen. Een goed open gesprek waarbij de leerling zich heeft blootgesteld, schept een nog sterkere band.

Leerkrachten ervaren dat gespreksmodel X goed richting geeft aan de houding en mindset die een interviewer dient te hebben om echt naar kinderen te luisteren tijdens het voeren van kindgesprekken. Het model helpt de interviewer de fasen van het gesprek inzichtelijk te maken. Ook tijdens de voorbereidingsfase was het model goed bruikbaar: het model biedt praktische inzichten voor het voorbereiden van goede vragen. Tijdens het voeren van de kindgesprekken bleek wel dat de interviewer zich zeer bewust moet zijn van de vragen die het kind gesteld worden. De valkuil om met name gesloten en suggestieve vragen te stellen is vrij groot: er werden een aantal keren afwisselend gesloten en suggestieve vragen gesteld. Opvallend waren de antwoorden op deze zogenaamde 'negatieve' acties: ze leken niet altijd negatief uit te pakken. Gesloten vragen konden namelijk soms een situatie verduidelijken.

Goede interpretatie van suggestieve vragen blijkt complexer te zijn. Een aantal keren leidde een suggestieve vraag tot een uitgebreid antwoord van het kind. Vooral wanneer de suggestieve vraag eindigde met: 'hoe zit dat precies' gaven kinderen uitgebreide antwoorden. Feit blijft uiteraard dat er in een suggestieve vraag een suggestie gestopt zit. Soms kan die suggestie kloppend zijn en soms timmert de suggestie de gedachtegang van het kind juist dicht. Een suggestieve vraag mag geen eigen inbreng bevatten. Dat betekent dat je erg zeker moet zijn van hetgeen je suggereert. Wellicht kunnen suggestieve vragen na de eerste 2 fasen van het gesprek, pas wanneer het kind al veel heeft verteld, best gesteld worden mist de interviewer zeker is van de suggestie.

Leerkracht:

"Het gespreksmodel helpt je bewust te worden van een goede luisterhouding en het stellen van goed overwogen vragen"

De groepsleerkracht geeft aan de gevonden oplossingen van de kinderen goed te kunnen plaatsen. Hier zitten geen verrassingen bij. Het enige dat de groepsleerkracht enigszins verrassend vindt, is dat de leerling van gesprek 6 op veel van de vragen geen antwoord wist. De groepsleerkracht geeft verder aan zich goed te kunnen vinden in de oplossingen die de kinderen zelf bedachten. Vier van de oplossingen worden in de praktijk uitgevoerd. Een van de oplossingen komt op korte termijn tot uitvoering. In paragraaf 6.1.3 wordt dieper ingegaan op de oplossingen van de kinderen.

In de hypothese werd gesteld dat naar aanleiding van de uitkomsten van het onderzoek, de groep kinderen zou worden uitgebreid. Verwacht werd dat kindgesprekken binnen het bereik van school X zouden komen te liggen en daardoor onderdeel van de zorgcyclus zouden kunnen worden. Doordat 5 van de 6 gesprekken hebben bijgedragen aan het in kaart brengen van onderwijsbehoeften, is de mogelijkheid ontstaan om kindgesprekken daadwerkelijk tot onderdeel van de zorgcyclus te maken. Dit zal na een teambrede presentatie van de resultaten van het onderzoek worden beslist.

Zoals in de hypothese al gesteld: het is moeilijk om op korte termijn uitspraken te doen over het effect van kindgesprekken op de leerkracht-kind relatie. Na meerdere gesprekken over de duur van ongeveer 4 tot 6 maanden is te verwacht dat hierover meer duidelijk zal worden.

6. Conclusie

6.1 Onderzoeksvraag

In dit hoofdstuk worden relaties gelegd tussen het theoretisch kader en de resultaten van het onderzoek. In paragraaf 6.1.2 worden er extra conclusies toegevoegd en in paragraaf 6.1.3 ga ik in op de onderzoeksvraag, naar aanleiding daarvan volgen aanbevelingen.

Zou er ook iets zijn waardoor het minder druk wordt in je hoofd?

“Als ik ga kleuren wordt het soms wel weer eens rustiger in m’n hoofd. Of op de iPad, dan word ik soms ook wel weer eens rustig”

6.1.1 Relatie tussen bevindingen en theoretisch kader

Gespreksmodel X lijkt een goede manier om de onderwijsbehoeften van kinderen te achterhalen. Het model dwingt de gespreksleider (leerkracht) tot een juiste, luisterende houding en draagt eraan bij een sfeer te scheppen waarin het kind zich kan tonen als expert van de eigen leerbehoefte. Gespreksmodel X werkt in ieder geval in deze kleine onderzoeks-setting en verdient een kans om in breder verband uitgetoetst te worden. Dit is een conclusie die onderstreept dat de theorie van Martine Delfos kloppend is. Delfos geeft aan dat het stellen van open vragen en het volgen van het kind in wat het kind vertelt, ervoor zorgt dat kinderen meer vertellen (Delfos, 2014). In de analyse van de videobeelden is dit gegeven terug te zien. Het stellen van open vragen zorgde ervoor dat een groot deel van de antwoorden die de kinderen gaven veel eigen ervaringen en gedachten bevatten en geen aannames van de interviewer waren. Ginsburg toonde met onderzoek aan dat ook het herhalen van antwoorden van kinderen ervoor zorgt dat kinderen meer vertellen (Ginsburg, 1997). Dit bleek bij de gevoerde kindgesprekken het geval te zijn. Wanneer antwoorden werden herhaald bevestigden kinderen regelmatig dat de interviewer het goed had begrepen, of vertelden ze verder, óf vertelden ze bij de eerstvolgende vraag verder. Pameijer stelde dat kinderen eigen onderwijsbehoeften kunnen aangeven (N. Pameijer, 2011). Bij vijf van de zes kinderen bleek dit het geval. Ginsburg zegt dat goede gespreksvoering met kinderen het beste middel is om erachter te komen wat kinderen denken, wat ze bezighoudt (Ginsburg, 1997). Kijkend naar de inhoud van de gesprekken en hetgeen de kinderen vertelden kan geconcludeerd worden dat dit klopt.

Waar word jij nou heel blij van?

“Nou als iemand mij heel boos maakt, dat moeten ze me even met rust laten en dan word ik vanzelf weer blij en dan ga ik vanzelf weer meedoen met het spelletje. Dat heb ik al eens gehad”

6.1.2 Extra conclusies

Een opvallend gegeven dat niet in de theorie naar voren kwam lijkt het effect van non-verbale communicatie en kleine mondelinge aanmoedigingen die het kind het gevoel geven dat de interviewer geïnteresseerd is in hetgeen het kind vertelt en dat er echt naar ze geluisterd wordt. Korte knikjes, of mondelinge: *aha* en *hmm* uitingen zorgden ervoor dat kinderen meer gingen vertellen. Deze ogenschijnlijk kleine acties lijken daarom zeer effectief te zijn.

Een van de gesprekken was opvallend minder succesvol, de inhoud van het gesprek was namelijk minder bruikbaar, het kind vertelde minder. Opvallend was dat de interviewer in dit gesprek een grotere hoeveelheid negatieve waarneembare acties had dan in de andere gesprekken. Hieruit zou kunnen worden geconcludeerd dat de kans op negatieve acties groter wordt wanneer een kind minder vertelt. Waarschijnlijk is dit een wisselwerking. Het kind vertelt minder; de interviewer vraagt meer en gaat zelfs invullen/suggereren voor het kind omdat het kind immers weinig vertelt. Het gevolg is dat het kind nog minder gaat vertellen: er lijkt een neerwaartse spiraal te ontstaan die de kans op slagen van het gesprek steeds kleiner maakt. Op de videobeelden is te zien dat de

interviewer het gespreksdoel niet van tevoren apart uitlegt. Het gespreksdoel kan echter direct herleid worden uit haar eerste vragen aan het kind. Uit de antwoorden van het kind wordt in het begin van het gesprek al duidelijk dat het kind het gespreksdoel niet met de interviewer deelt. Het kind antwoordt meerdere keren: “weet ik niet”. De interviewer doelt met haar vragen op het extreem lage werktempo en de slechte concentratie en werkhouding van het kind. Het lijkt erop dat het kind geen hinder ondervindt van deze problemen. De interviewer heeft dus het doel helder voor ogen maar het kind niet. Doordat de interviewer niet vooraf met het kind over metacommunicatie spreekt voelt het kind zich niet medeverantwoordelijk voor het gesprek.

Dit gesprek leverde geen onderwijsbehoefte op, maar was uiteindelijk wel een fijn gesprek dat ging over de interesses van het kind. Het kind vond het zichtbaar leuk om over games en een kinderfeestje te vertellen.

Waarschijnlijk zou een vervolgesprek goed zijn. Een vervolgesprek waarbij de interviewer eerst uitlegt waarom een goede werkhouding op school erg belangrijk is, wat de gevolgen zijn wanneer een kind geen goede werkhouding heeft en minder werk maakt. Vervolgens kan de interviewer samen met kind onderzoeken of dit ook aan de orde is bij het kind. Dat geeft het kind de kans eens na te denken over hoe dat eigenlijk zit bij hemzelf, want dat lijkt hij tot op heden nog niet gedaan te hebben, hij is zich niet bewust van het probleem, hij ondervindt er namelijk zelf geen hinder van.

Uit het voorgaande kan geconcludeerd worden dat metacommunicatie cruciaal is. Wanneer er niet expliciet aan het kind wordt uitgelegd dat de interviewer zelf geen antwoord heeft op de vragen en juist feedback van het kind *nodig* heeft, bestaat de kans dat het gesprek faalt.

Positieve acties pakten meestal positief uit. Het laten blijken van interesse (ook non-verbaal), het stellen van controle vragen en het herhalen van antwoorden van de kinderen bleken veruit het meest effectief te zijn. Ook het stellen van (korte) doorvragen werkte prima. Gesloten doorvragen die reeks verbonden waren met wat het kind aan het vertellen was zijn daarom als doorvragen geïnterpreteerd en niet als gesloten vragen. De kinderen vertelden bij deze positieve acties namelijk vaak verder en leken zich begrepen te voelen. Gesloten vragen die los stonden van wat het kind aan het vertellen was zijn geïnterpreteerd als gesloten vragen en dus als negatieve acties.

De evaluatie vragen waarbij de interviewers vroegen of de kinderen nog (inhoudelijke) tips hadden voor toekomstige gesprekken leverden niet veel op. De kinderen vertelden allen het een prettig gesprek te vinden. Er was wel een leerling die adviseerde om elke dag met 2 leerlingen te praten zodat elk kind uit de klas steeds weer aan de beurt kwam.

Kun je er meer over vertellen, waarom je dat denkt?

“Nou... want meestal heb ik wel heel veel fout in het dictee, en soms dan, ja dat was het eigenlijk wel. En in schrijven meestal, dan schrijf ik meestal heel goed maar dan denk ik de hele tijd dat ik alles slecht heb”

6.1.3 Antwoord op onderzoeksvraag

Uit de antwoorden op de deelvragen blijkt:

- Dat de leerkrachten het een goed werkbaar model vinden, ze kunnen ermee overweg en vinden het gebruiksvriendelijk.
- Dat de leerkrachten overwegend goede vragen konden stellen: 88% positieve waarneembare acties en 12% negatieve.
- Dat leerkrachten dankzij de gespreksvoering bij 5 van de 6 kinderen weten wat de kinderen bezighoudt, hoe het met ze gaat én wat hun onderwijsbehoeften zijn.
- Kinderen voelden zich gehoord, hadden het gevoel dat de leerkracht goed naar hen luisterde tijdens het gesprek.

De antwoorden van de deelvragen leiden tot antwoord op de onderzoeksvraag:

Worden, door het toepassen van het gespreksmodel X, de onderwijsbehoeften van kinderen beter in kaart gebracht om daarmee de leerbereidheid te vergroten?

Door het gespreksmodel toe te passen konden bij vijf van de zes kinderen de onderwijsbehoeften beter in kaart worden gebracht. Dit blijkt uit de videoanalyses (zie: bijlage 5 videoanalyse pag. 42). Vijf kinderen konden in het gesprek aangeven welke hulp ze nodig hebben. Het tweede deel van de onderzoeksvraag is moeilijker om nauwkeurig te beantwoorden. Pas na een langere periode zouden er merkbare effecten op de leerbereidheid kunnen worden geconstateerd. In dit beginstadium, na het voeren van een enkel gesprek per leerling is dat moeilijker. De leerlingen zijn wel gevraagd naar eventuele effecten na het gesprek en ook de leerkrachten hebben gekeken naar eventuele merkbare effecten op leerbereidheid.

Door kind aangegeven onderwijsbehoefte		Merkbaar effect op leerbereidheid
Iln 1	-Goede gedachten helpen me: -Ik hoef niet alles goed te kunnen -Na een poosje oefenen leer ik dingen vanzelf en ben ik minder nerveus.	• Leerkracht ziet nog geen merkbaar effect op de leerbereidheid. • Leerling geeft zelf aan meer te hebben geoefend op school met dicteewoorden. Leerling geeft aan dat het schrijven beter gaat en dat hij minder nerveus is.
Iln 2	-Ik wil graag moeilijker rekenwerk omdat ik dan meer kan leren. -Soms houd ik mijn pen te stevig vast, ik vraag mijn buurvrouw of ze me eraan helpt herinneren dat ik de pen losser vasthoud.	• Leerkracht geeft aan dat leerling de laatste rekentoets niet naar verwachting heeft gemaakt. De volgende toets wordt afgewacht en naar aanleiding daarvan krijgt de leerling zeer waarschijnlijk moeilijker rekenwerk: <i>Rekentijgers</i>. • Leerling geeft zelf aan nog steeds graag moeilijker rekenwerk te willen. Het ontspannen schrijven gaat beter, merkt leerling zelf op.
Iln 3	-Bij rekenen vraag ik graag een kind uit de klas om hulp -Ik vind het fijn om naast een kind te zitten die ik aardig vind, zodat ik die gemakkelijker om hulp kan vragen.	• Leerkracht merkt dat de leerling tijdens het rekenen zijn schoudermaatje om hulp vraagt en met deze hulp goed uit de voeten kan. • Leerling geeft aan naast een aardig kind te zitten die hij regelmatig om hulp vraagt.
Iln 4	-Ik ga bij de rij als eerste naar binnen zodat ik niet bij de andere kinderen ben -Als ik me boos voel ga ik even naar de gang	• Leerkracht geeft aan dat de leerling doorgaans minder boos is dan voor het gesprek. • Leerling zegt zelf sinds het gesprek minder boos te zijn. Gaat na het buiten spelen als eerste naar binnen en heeft twee keer een time-out genomen.

Iln 5	-Ik neem een time-out wanneer ik te druk word in mijn hoofd -Als ik te druk word ga ik even tekenen of op de iPad	• Leerkracht merkt geen waarneembare verandering op het gebied van leerbereidheid. • Leerling geeft zelf aan al eens gebruik te hebben gemaakt van een time-out en vond het op dat moment helpend.
Iln 6	Geen	-

6.1.4 Reikwijdte conclusie

Gespreksmodel X is uitgetoetst door twee leerkrachten die een zekere affiniteit hebben met voeren van gesprekken en betrokken zijn bij de leerlingen. Om het gespreksmodel breder in te zetten bij school X zijn zorgvuldige invoering en begeleiding vereist. De resultaten van de eerste gesprekken zijn veelbelovend. De basis van het onderzoek, zoals in de titel weergegeven, is het luisteren naar kinderen. Alle 6 leerlingen geven aan het een prettig gesprek te vinden en dat ze het gevoel hebben dat er naar hen geluisterd wordt. Op school krijgen de twee leerkrachten reacties van belangstellende ouders die heel positief reageren op het initiatief. Ze bevelen aan om vaker dit soort gesprekken te voeren. In theorie lijkt het voeren van dit soort gesprekken makkelijk en duidelijk. In de praktijk vereist het veel meer dan de onderzoeker gedacht had. De onderzoeker betrapte zichzelf, vooral op de video, op het doen van onbewust verkeerde interventies. Collega's moeten geschoold/getraind worden bij het uitvoeren, het is daarnaast erg belangrijk om met bijvoorbeeld videoanalyse of intervisie, de vaardigheden van het voeren van kindgesprekken steeds beter in de vingers te krijgen. Uiteindelijk gaat het om het ondersteunen van het kind. Deze vorm van gespreksvoering is daarbij heel waardevol en sluit naadloos aan bij fase 2: het begrijpen van handelingsgericht werken. Ook daarin wordt gestimuleerd een gesprek met de leerling te voeren om aan te sluiten bij de ontwikkelbehoefte die het kind zelf aangeeft.

De uitvoering van gespreksmodel X toont aan dat gesprekken met kinderen belangrijk zijn. Gespreksmodel X is direct gebaseerd op bestaande theorie en kan worden ingezet bij welke vorm van basisonderwijs dan ook, voor de groepen 1 t/m 8. De formulering van de vragen moeten uiteraard worden aangepast aan de leeftijd van het kind. Het gespreksmodel kan worden aangepast en naar behoefte in eigen vorm worden gegoten. De reikwijdte is hierdoor vrij groot.

6.2 Aanbevelingen

6.2.1 Nieuwe ontwerpeisen

Er is gebleken dat er nieuwe ontwerpeisen voor het gespreksmodel zijn ontstaan. Aan het gespreksmodel moet o.a. een onderdeel worden toegevoegd over wat te doen wanneer een kind weinig vertelt. Het huidige model biedt hier geen specifieke handvatten voor terwijl tijdens het onderzoek bleek dat een leerling niet tot vertellen kwam. Het gesprek werd juist een negatieve spiraal (zie: paragraaf 6.1.2). Deze negatieve spiraal zou wellicht kunnen worden voorkomen of verminderd wanneer hier gerichte handelingen voor omschreven zijn in het gespreksmodel.

Bovendien waren er een aantal vaardigheden die niet geheel goed liepen (zie: bijlage 6 totaal analyse pag. 69):

- Er werden suggestieve vragen gesteld.
- Er werden gesloten vragen gesteld.
- Bij een van de kinderen was het doel van het gesprek niet duidelijk, althans: hij deelde het gespreksdoel niet met de interviewer. Het gezamenlijke gespreksdoel ontbrak.
- Er werd bij 3 van de 6 gesprekken geen waarneembaar gebruik gemaakt van metacommunicatie.
- Een gesprek leidde niet tot het gespreksdoel.

Het gespreksmodel zou wellicht verbeteren wanneer erin opgenomen wordt dat gesloten- en suggestieve vragen zoveel mogelijk dienen te worden vermeden, tenzij de interviewer heel zeker is van de suggestie. In het gespreksmodel staat al dat het gespreksdoel duidelijk gemaakt dient te worden aan het kind. Bij alle 6 gesprekken gaf de leerkracht het gespreksdoel aan, soms verweven in de gestelde vragen. Toch gaf een leerling aan niet te weten wat het doel van het gesprek was. Het zou daarom beter zijn om na het vertellen van het gespreksdoel bij het kind te checken of het kind het ook echt begrepen heeft. Dit kan in het gespreksmodel worden aangepast. Ook nadrukkelijke aandacht voor metacommunicatie tijdens de eerste fase van het gesprek moet worden opgenomen in het herziene gespreksmodel. Wanneer kinderen niet goed genoeg op de hoogte zijn van het feit dat volwassenen niet alles al weten en juist feedback van ze nodig hebben zullen kinderen minder vertellen (Delfos, 2014).

“Juf, ik vond het echt heel leuk. Je kunt wel elke dag steeds met twee kinderen praten, want dan komt iedereen aan de beurt”

Korte mondelinge uitingen als: *hmm* of *aha* en non-verbale uitingen als korte knikjes bleken uiterst effectief. Kinderen gingen meer vertellen naar mate de interviewer dergelijke acties inzette. Ook dit moet worden opgenomen in het herziene gespreksmodel.

De herziene ontwerpeisen voor het gespreksmodel op een rijtje:

- Losstaande gesloten en suggestieve vragen dienen zoveel mogelijk te worden vermeden (tenzij de interviewer van het gesuggereerde geheel zeker is)
- Gesloten vragen die rechtsreeks te maken hebben met hetgeen het kind vertelt kunnen helpend zijn
- Check bij het kind of het gespreksdoel duidelijk is
- Tips bij kinderen die weinig vertellen: maak metacommunicatie juist nu bespreekbaar, geef aan dat je info van het kind nodig hebt, dat jij het zelf niet weet)
- Wanneer, ook na het adequaat inzetten van metacommunicatie, het gesprek niet goed verloopt is het beter het gesprek op een ander moment voort te zetten
- Nadrukkelijke aandacht voor metacommunicatie in fase 1 van de gespreksvoering.
- Maak veel gebruik van korte verbale of non-verbale uitingen zoals knikjes waaruit blijkt dat je luistert naar het kind en geïnteresseerd bent in wat het kind vertelt.

De bovenstaande hernieuwde ontwerpeisen zijn belangrijke bespreekpunten in het hele team voor het invoeren van het gespreksmodel.

6.2.2 Kindgesprekken door het team

We praten niet met onze kinderen wanneer we zorgen over ze hebben, we doen wel aannames over het kind. Dit probleem werd in paragraaf 1.3 beschreven. Mijn aanbeveling is dat leerkrachten met hun zorgleerlingen een kindgesprek voeren waarbij ze gebruik maken van gespreksmodel X. Intervisie of training voor het hele team om de vaardigheden die horen bij goede gespreksvoering met kinderen is zeer wenselijk. Dit is een belangrijk punt. Een juiste houding en het bewust zijn van vraagsoorten is belangrijk gebleken voor het voeren van kwalitatief goede kindgesprekken die als doel hebben het achterhalen van onderwijsbehoeften van kinderen. Alvorens te praten met interne of externe specialisten en ouders is het zeer wenselijk éérs het kindgesprek te voeren. Op die manier kan een leerkracht te weten komen wat de gevoelens en belevingen van het kind zijn zonder al te veel conclusies te trekken met andere volwassenen over het kind. Voor voorbereiding en uitvoering van het kindgesprek gebruikt de leerkracht gespreksmodel X. Wanneer de leerkracht eerst met het kind praat kan de door het kind verschaft informatie juist een waardevolle toevoeging zijn bij een gesprek. Zo worden onjuiste aannames zoveel mogelijk voorkomen en wordt

het kind gehoord, letterlijk. Het kind is expert van de eigen onderwijsbehoeften en wordt als zodanig gezien.

Na de presentatie van de onderzoeksresultaten tijdens de teamvergadering krijgen alle leerkrachten een geplastificeerde versie van het (herziene) gespreksmodel (zie: bijlage 3 herziene versie gespreksmodel pag. 39).

6.3 Tot slot

6.3.1 Discussiepunten

Bij vervolgonderzoek dient het gespreksmodel te worden aangepast, in de praktijk is gebleken dat er een aantal cruciale punten ontbreken, de ontwerpeisen zijn anders geworden.

Een kritische noot over de leerkrachten die de interviews uitvoerden. Zowel de onderzoeker als de groepsleerkracht hadden vrij veel voorkennis. Ze waren goed op de hoogte van de onderliggende theorieën over gespreksvoering met kinderen. Werkt het model net zo goed bij een interviewer die minder voorkennis heeft? Die enkel het gespreksmodel in handen heeft en vandaaruit een kindgesprek voorbereidt en uitvoert? Dat zal vervolgonderzoek moeten uitwijzen. Kan iedere leerkracht er ook goed mee uit de voeten? Is een presentatie van het model voldoende? Is intervisie en/of training noodzakelijk? Wellicht blijkt na verloop van tijd dat een selecte groep leerkrachten geschikt is voor het voeren van kindgesprekken.

De fundering van gespreksmodel X is goed verantwoord doordat er een duidelijk en uitgebreid theoretisch kader aan ten grondslag ligt. De resultaten van het onderzoek zijn gebaseerd op een zestal gesprekken, een relatief kleine onderzoeksgroep. Hier is bewust voor gekozen om in beginsel te ontdekken of het gespreksmodel überhaupt kans van slagen zou hebben alvorens hier een grote groep kinderen aan te onderwerpen.

Om de resultaten van dit onderzoek meer kracht bij te zetten dient de onderzoeksgroep bij vervolgonderzoek te worden vergroot. Ook moet er op langere termijn worden gekeken naar het effect op leerbereidheid van leerlingen. Een vervolgonderzoek waarbij we structureel kindgesprekken voeren en kijken naar zowel de gesprekken als de effecten daarvan, is op dit moment zeer wenselijk.

De zes kindgesprekken zijn opgenomen met een videorecorder op statief. Het is erg moeilijk te zeggen welke invloed de aanwezigheid van een videorecorder heeft op zowel het kind als de interviewer. Vermoed wordt dat er weinig effect was, wellicht zorgde de videorecorder voor een minimale hoeveelheid spanning. Indien dit het geval was waren de gevolgen niet van der mate dat ze een merkbaar effect hadden op de onderzoeksresultaten en de kwaliteit van de gesprekken.

Is een enquête afnemen bij jonge kinderen een betrouwbaar onderzoeksinstrument? De stellingen van de enquête zijn afgestemd op de leeftijd van de kinderen en de enquêtes zijn afgenomen door een leerling uit groep 8 om de uitkomsten zo betrouwbaar mogelijk te maken zodat er een reëel beeld kan worden gevormd over de beleving van de kinderen over het gesprek.

Het voeren van kindgesprekken hangt nauw samen met veel persoonlijke eigenschappen van de interviewer. Persoonkenmerken zoals bescheidenheid, oprechtheid en het hebben van een warm karakter hebben veel effect op een kindgesprek. Ieder mens is anders en ieder gesprek verloopt anders. Dat bleek ook zo te zijn bij de verschillen in gespreksvoering tussen de groepsleerkracht en de onderzoeker. De groepsleerkracht toonde veel belangstelling voor de kinderen en liet de kinderen dikwijls weten dat ze zeer begaan was met ze. De onderzoeker besteedde weer meer aandacht aan metacommunicatie. Ook was te zien dat de groepsleerkracht directer was in het

stellen van vragen terwijl de onderzoeker meer opbouw in het gesprek had alvorens tot de kern te komen. Deze verschillen komen vrij goed overeen met de persoonskenmerken van beide interviewers.

6.3.2 Eigen mening

In de theorie van paragraaf 2.2 staat beschreven dat een goede relatie tussen leerling en leerkracht een positief effect heeft op de motivatie van leerlingen, en daaruit ook op de resultaten van leerlingen. Het onderzoek was niet langdurig genoeg om dit onderdeel goed te onderzoeken. Bovendien was dat niet het hoofddoel van het onderzoek, het was een zijweg, waarvan pas over langere tijd kan worden geconstateerd wat het effect is. De vraag blijft echter wel: welk effect hebben kindgesprekken in school X op de relatie tussen leerling en leerkracht?

De onderzoeker gelooft dat Ginsburg de spijker op zijn kop slaat met de overtuiging dat goede gesprekken met kinderen de beste manier is om achter gevoelens en gedachten van kinderen te komen (Ginsburg, 1997). De onderzoeker heeft met drie kinderen gesprekken gevoerd en heeft dankzij die gesprekken over de drie leerlingen nieuwe dingen geleerd die ze voorheen niet wist, en wellicht ook niet snel te weten was gekomen. Dit gold met name voor de persoonlijke interesses waar kinderen over vertelden. Dat de kinderen veel over eigen interesses en belevingen vertelden kwam doordat ze zoveel mogelijk zelf de regie kregen om te vertellen. Immers: het kind bepaalt wat het vertelt.

Een van de leerlingen gaf in de enquête aan dat ze niet wenst een tweede gesprek te hebben en dat ze zich niet prettig voelde tijdens het gesprek. Tegenstrijdig is dat ze wel aangaf het een prettig gesprek te vinden. Deze resultaten zijn daarom moeilijk te interpreteren. Een eigen verklaring van de onderzoeker is dat de leerling best veel last heeft van het probleem dat ze beschreef. De leerling was tijdens het gesprek open, stelde zich kwetsbaar op. Daardoor was het gesprek voor haar ook confronterend, en kwam alles wel heel dichtbij. Een dergelijke situatie is voor een volwassene al lastig, voor een kind des te meer.

Oefening baart kunst. Het valt niet mee om bewust de juiste vragen te stellen, dit op een natuurlijke manier te doen en ondertussen constant te werken aan relatie en sfeer. Goede gespreksvoering is geen vak op zich, maar vergt wel veel kundigheid van de leerkracht. Kundigheid die overigens iedere leerkracht wordt gegund. Delfos benadrukt het belang van het stellen van open vragen (Delfos, 2014). Het stellen van open vragen valt niet mee. De onderzoeker merkte dat ze normaal gesproken erg veel gesloten- of zelfs suggestieve vragen stel. Tijdens het voeren van de kindgesprekken moest ze zich daarom, uiteraard, erg goed bewust zijn van haar vragen.

Het doen van dit onderzoek heeft de onderzoeker een nieuwe vaardigheid opgeleverd waarvan ze verwacht er de rest van haar loopbaan als leerkracht veel plezier en baat bij te hebben, want: in iedere groep zitten kinderen waarvan het moeilijk is de onderwijsbehoeften te achterhalen. In iedere groep zitten kinderen die de behoefte hebben te praten met hun leerkracht. De onderzoeker hoopt door oefening beter te worden in het praten met kinderen. De basisbeginselen kent ze nu. Door het vaker voeren van kindgesprekken zal het stellen van goede vragen steeds vloeiender gaan, verwacht ze. Vloeiende gespreksvoering komt de interactie alleen maar ten goede. Dat geldt ook voor het team van school X. Zij dienen nu kindgesprekken te gaan voeren, te gaan oefenen. Gespreksmodel X is hierbij de leidraad.

Dat oefenen brengt de volgende kwestie met zich mee. Het faciliteren van kindgesprekken. De theorie van HGW stelde al dat kinderen goed in staat zijn eigen onderwijsbehoeften aan te geven (N. Pameijer, 2011). Door het voeren van kindgesprekken volgens gespreksmodel X was te zien dat de meeste kinderen inderdaad goed in staat zijn eigen onderwijsbehoeften aan te geven. De

kindgesprekken moeten worden gevoerd op een rustige plek, liefst buiten de klas. Wanneer het team van school X kindgesprekken daadwerkelijk tot onderdeel van de zorgcyclus wil maken, moeten de gesprekken worden gefaciliteerd. Dat is een lopend discussiepunt.

6.3.3 Persoonlijke noot

Voordat ik met de VONDST-opleiding in Meppel begon heb ik via de mbo-aanlooproute een assessment gedaan waarmee ik mijn hbo-niveau aantoonde en met de Pabo mocht starten. Doordat ik nooit eerder een hbo-opleiding heb gevolgd heb ik ook nooit eerder onderzoek op dergelijk niveau gedaan.

Het bestuderen van de theorie vond ik ontzettend interessant. Ik houd erg van het lezen van dergelijke vakliteratuur, zowel Nederlandse stukken als internationaal onderzoek. Vervolgens was het vormen van een hypothese een bijzonder proces: vooruitdenkend over iets waarvan je de uitkomsten nog niet weet. Het voeren van de kindgesprekken en het analyseren van de videobeelden waren voor mij een hoogtepunt van het hele onderzoek. Prachtig om te zien wat er wel en wat er niet van mijn verwachtingen en vooronderstellingen klopte.

Ik heb vooral veel geleerd over ontwerpend onderzoeken, het gebruiken van kwalitatieve onderzoeksmethoden én het verklaren van kwalitatieve data uit verschillende onderzoeksinstrumenten.

Het doen van onderzoek vond ik een geweldige ervaring, met ups en downs. Ik durf zelfs te zeggen dat ik richting het einde van mijn onderzoek pas echt de smaak te pakken kreeg. Het smaakt dan ook naar meer. Er zijn nog tal van zaken waar ik meer over wil weten. Zaken die me in mijn dagelijks werk als leerkracht bezighouden. Wie weet wat de toekomst nog brengen zal. Ik heb niet het gevoel dat ik uitgestudeerd ben, maar een 'adempauze' waarin ik me (nog) meer kan storten op mijn werk is nu zeer welkom.

Literatuurlijst

- Aanen-Zilvold, E. & Bulterman-Bos, J. (2013, februari 1). Tijdschrift voor Orthopedagogiek. *Identificatie van onderwijsbehoeften met behulp van kindgesprekken*, pp. 1-10.
- Delfos, M. F. (2014). *Luister je wel naar mij?* Amsterdam : Uitgeverij SWP .
- Desautel (2009, 8 1). *Becoming a Thinking Thinker: Metagognition, Self-Reflection, and Classroom*. Geraadpleegd op 12 november, 2015, via Teachers College Record: <https://www.tcrecord.org/library/abstract.asp?contentid=15504>
- Elbers, E. (1991). Gezin. *Context en suggestie bij het ondervragen van jonge kinderen*, 3 (4), pp. 234-243.
- Elbers, E. & v. d. Kommer, C. (1998). Comenius. *Het horen van kinderen bij een vermoeden van seksueel misbruik*, 18 (2), pp. 147-168.
- Evans, A.D. & Roberts, K.P. et al. (2010, 8 1). *The use of paraphrasing in investigative interviews*. Geraadpleegd op 24 november, 2015, via Free paper download: <http://www.freepaperdownload.us/1773/Article2783579.htm>
- Ginsburg, H.P. (1997). *Entering the child's mind*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Gordon, D. T. (2009). *Luisteren naar kinderen*. Baarn: Tirion uitgevers B.V.
- Hattie, J. (2014). *Leren zichtbaar maken*. Rotterdam: Bazalt.
- Jolles, J. (2011, juni). *Help! De leerling verbreint*. Geraadpleegd op 18 december, 2015, via Jelle Jolles: http://files.jellejolles.nl/L11-03_110601BijDeLesHelpLeerlingVerbreint.pdf
- Leermakers, S. (1996). *De didactiek van het coachen*. Baarn: Uitgever Intro.
- Mijn Leren is van Mij? Leerlingen Eigenaar van Eigen Leerproces, Geraadpleegd op 16 december, 2015, via <http://www.onderwijsadvies.nl/waarom/nieuws/2014/04/leraren-eigenaar-van-hun-leerproces/>
- Pameijer, N. & Beukering, T. van & de Lange, S. (2011). *Handelingsgericht werken: een handreiking voor het schoolteam*. Culemborg: Centraal Boekhuis bv. Stevens. Nederlands.
- Roorda, D.L. & Koomen, H.M.Y & Spilt, J.L. & Oort, F.J. (2012, december). *De invloed van persoonlijke relaties met leraren op het schoolse leren van leerlingen*. Geraadpleegd op 17 november, 2015, via www.cosmicus.nl
: http://www.cosmicus.nl/images/content_img/d_files/pdf/cascade%2021%20def%20mailversie.pdf
- Test, J.E. & Cunningham, D.D & Lee, A.C. (2010, 9 1). *Talking With Young Children: How Teacher Encourage Learning*. Geraadpleegd op 20 november, 2015, via southern early childhood.

Waerd, G. (2011, Maart 14). *Onderwijsbehoeften in kaart*. Geraadpleegd op 16 december, 2015, via: Zien voor onderwijs:
<http://www.zienvooronderwijs.nl/k/n1424/news/view/29417/12010/onderwijsbehoeften-in-kaart-met-het-groepsplan.html>

Bijlagen

Bijlage 1 tijdsplanning

Weeknummer	Onderzoeksactiviteit	Wanneer?	Wie?	Hoeveel tijd?
36	Overleg en oriëntatie onderzoeksonderwerp en probleem analyse	5 september	De onderzoeker en IB-er	2 uur
37	Vorbereiding overleg leerkracht groep 4 oriëntatie onderzoeksonderwerp en probleem analyse	7 september	De onderzoeker	4 uur
37	Overleg leerkracht groep 4 oriëntatie onderzoeksonderwerp en probleem analyse	12 september	De onderzoeker leerkracht groep 4	2 uur
38	Bouwplan maken voor onderzoeksplan	14 september 2015	De onderzoeker	8 uur
38	Bruikbare literatuur (bronnen) verzamelen en inventariseren	17 september 2015	De onderzoeker	10 uur
40	Lezen relevante literatuur bestuderen	1, 2, 3 oktober 2015	De onderzoeker	30 uur
41	Onderzoek deel onderzoeksplan maken	5, 6, 7 oktober 2015	De onderzoeker	24 uur
41, 42	Theoriedeel onderzoek maken: verwerken en ordenen theorie	8, 10, 11, 12, 15, 17 18 oktober 2015	De onderzoeker	24 uur
Week 50	Format voor gespreksmodel maken	7, 8, 9 december 2015	De onderzoeker	20 uur
Week 50	Telefonisch overleg Vondst begeleider	9 december	De onderzoeker en de Vondst begeleider	1 uur
Week 50	Format evaluatievragen leerlingen maken	9 december 2015	De onderzoeker	3 uur
Week 50	Kijkwijzer videoanalyse maken	10 december 2015	De onderzoeker	6 uur
Week 51	Afspraak met leerkracht groep 4 voor doornemen gespreksmodel	16 december 2015	De onderzoeker en leerkracht groep 4	2 uur

Week 51	Ouders op de hoogte brengen d.m.v. brief en permissie vragen voor gesprekken (+ opnames daarvan) met hun kinderen	17 december 2015	De onderzoeker	1 uur
Week 51	Telefonisch overleg Vondst begeleider	17 december	De onderzoeker en Vondst begeleider	1 uur
Week 1	Gesprekken leerlingen voorbereiden onderzoeker	4 januari 2016	De Onderzoeker	3 uur
Week 1/2	Gespreksvoering met 3 leerlingen uitvoeren door onderzoeker	12 januari 2016	Onderzoeker en drie leerlingen groep 4	2 uur
Week 1	Gesprekken leerlingen voorbereiden voor leerkracht groep 4	5 januari 2016	Leerkracht groep 4 en Onderzoeker	3 uur
Week 1/2	Gespreksvoering met 3 Leerlingen uitvoering door leerkracht groep 4	14 januari 2015	Leerkracht groep 4 en drie leerlingen van groep 4	2 uur
Week 2	Analyseren video a.d.h.v. kijkwijzer	15, 16, 17 januari 2016		30
Week 3	Verwerking van alle resultaten uit zowel de gesprekken als de evaluaties daarvan.	17 en 18 januari 2016	De onderzoeker	22 uur
Week 3	Vanuit onderzoek naar het gespreksmodel conclusies en eventuele aanbevelingen doen om het onderzoek daarmee af te ronden en bijstellen vanuit evaluatie met de leerlingen	18, 19, 22, 25, 26 januari Inleveren eindonderzoek definitief Stef en Jan mailen 31 januari 2016	De onderzoeker	24 uur
Totaal				224 uur

Fase 1 Voorbereiding

- Zorg voor juiste mindset (wees bescheiden, verwonderend en belangstellend)
- Inhoudelijke voorbereiding: Wat is de aanleiding- en het doel- van het gesprek? Bereid gerichte vragen en doorvraag vragen voor.
- Kondig het gesprek en gespreksdoel van tevoren bij het kind aan.
- Probeer je vragen te onthouden, houd ze eventueel achter de hand op een briefje.

Fasen Gespreksmodel

Fase 2 Introductie en gesprekskader

- Introductievragen kunnen zijn: Wat doe je het liefst? Wanneer vergeet je de tijd? Op welke plek ben je het liefst? Zullen we samen tekenen/kleuren?
- Geef aan wat je met de info die het kind geeft gaat doen
- Pols of het kind toestemming geeft voor het gesprek (mandaat)
- Geef aan dat je vragen zult stellen waarop je het antwoord zelf niet weet
- Geef aan dat je de mening van het kind graag wilt weten
- Ga in op interesses van het kind, eerst een praatje over interesses
- Maak het gespreksdoel duidelijk

Fasen Gespreksmodel

Fase 3 De romp

- Volg het kind in wat het vertelt, hierdoor zal het het meest vertellen
- Wanneer kinderen het moeilijk vinden te vertellen kan het helpend zijn het kind de situatie te laten tekenen
- Spreek uit dat het waardevol is wat het kind vertelt: Wat fijn dat je me dit vertelt, want nu weet ik.....
- Laat, ook tussendoor, altijd weten wat je intenties zijn
- Stel open vragen
- Verduidelijk: begrijp ik goed dat....?
- Herhaal antwoorden van het kind, het kind voelt zich serieus genomen en vertelt meer
- Stel doorvragen: vraag om meer informatie: kun je me nog meer vertellen over....?
- Vermijd waaromvragen en suggestieve vragen
- Blijf werken aan relatie en sfeer, eventueel met humor

Fasen Gespreksmodel

Fase 4 Afronding

- Vat kort samen wat er is besproken
- Spreek eventueel af, in overleg met kind, dat je besproken doelen/onderwijsbehoeften na het gesprek zult vastleggen op papier
- Kondig afronding van het gesprek aan
- Geef het kind duidelijk zicht op eigen inbreng het spreek hier waardering voor uit
- Stel controle vragen: Welke vraag zou jij nog stellen als je de juf/meester was? Wat is volgens jou nu nog echt belangrijk om over jou te weten? Je hebt me al veel dingen over jezelf verteld, wat zou je nog meer willen vertellen?
- Zorg dat het kind een positief gevoel over houdt aan het gesprek

Fasen Gespreksmodel

Houding

- Ga op ongeveer dezelfde ooghoogte als het kind zitten, zit licht voorovergebogen
- Luister naar wat het kind vertelt
- Kijk naar het kind
- Verwacht niet dat het kind jou constant aankijkt tijdens het gesprek, kinderen kunnen prima een gesprek voeren en gelijktijdig spelen.
- Wees bescheiden en belangstellend
- Zorg dat verbale en non-verbale communicatie overeenstemmend is

Fasen Gespreksmodel

Uitgangspunten

- Het kind voelt zich gehoord en krijgt hulp die hem/haar past
- Voor kinderen kan een gesprek over verschillende onderwerpen gaan
- Stiltes zijn oké
- Kinderen gaan ervanuit dat volwassenen alwetend zijn
- Kinderen zijn niet voldoende op de hoogte van gesprekscodes
- Kinderen hebben geen slechter geheugen dan volwassenen
- Kinderen zullen niet snel tegen een volwassene zeggen dat diens interpretatie onjuist is

Fasen Gespreksmodel

Quickguide Praten met leerlingen

Fase 1 Voorbereiding

- Zorg voor juiste mindset (wees bescheiden, verwonderend en belangstellend)
- Inhoudelijke voorbereiding: Wat is de aanleiding- en het doel- van het gesprek? Bereid gerichte vragen en doorvraag vragen voor
- Kondig het gesprek en gespreksdoel van tevoren bij het kind aan
- Probeer je vragen te onthouden, houd ze eventueel achter de hand op een briefje

Fase 2 Introductie en gesprekskader

- Introductievragen kunnen zijn: Wat doe je het liefst? Wanneer vergeet je de tijd? Op welke plek ben je het liefst? Zullen we samen tekenen/kleuren?
- Geef aan wat je met de info die het kind geeft gaat doen
- Pols of het kind toestemming geeft voor het gesprek (mandaat)
- Maak metacommunicatie bespreekbaar:
Geef aan dat je vragen zult stellen waarop je het antwoord zelf niet weet
Geef aan dat je de mening van het kind graag wilt weten
- Ga in op interesses van het kind, eerst een praatje over interesses
- Maak het gespreksdoel duidelijk, check vervolgens of het doel door het kind goed begrepen is

Fase 3 De romp

- Volg het kind in wat het vertelt, hierdoor zal het het meest vertellen
- Wanneer kinderen het moeilijk vinden te vertellen kan het helpend zijn het kind de situatie te laten tekenen
- Spreek uit dat het waardevol is wat het kind vertelt: Wat fijn dat je me dit vertelt, want nu weet ik.....
- Laat, ook tussendoor, weten wat je intenties zijn
- Stel open vragen
- Stel eventueel korte gesloten vragen die, rechtstreeks te maken hebben met wat het kind vertelt
- Stel eventueel suggestieve vragen waarvan je zeker bent van hetgeen je suggereert en die geen eigen inbreng bevatten
- Verduidelijk: begrijp ik goed dat....?
- Herhaal antwoorden van het kind, het kind voelt zich serieus genomen en vertelt meer
- Stel doorvragen: vraag om meer informatie: kun je me nog meer vertellen over....?
- Vermijd waarom vragen en suggestieve vragen
- Blijf werken aan relatie en sfeer, eventueel met humor
- Maak veelvuldig gebruik van korte non-verbale uitingen zoals knikjes of verbale uitingen zoals: mhm, oké, aha

Fase 4 Afronding

- Vat kort samen wat er is besproken
- Spreek eventueel af, in overleg met kind, dat je besproken doelen/onderwijsbehoeften na het gesprek zult vastleggen op papier
- Kondig afronding van het gesprek aan
- Geef het kind duidelijk zicht op eigen inbreng het spreek hier waardering voor uit.
- Stel controle vragen: Welke vraag zou jij nog stellen als je de juf/meester was? Wat is volgens jou nu nog echt belangrijk om over jou te weten? Je hebt me al veel dingen over jezelf verteld, wat zou je nog meer willen vertellen?
- Zorg dat het kind een positief gevoel overhoudt aan het gesprek

Gespreksmodel X

(voorkant)

Quickguide praten met leerlingen

Houding

- Ga op ongeveer dezelfde ooghoogte als het kind zitten, zit licht voorovergebogen
- Luister naar wat het kind vertelt
- Kijk naar het kind
- Verwacht niet dat het kind jou constant aankijkt tijdens het gesprek, kinderen kunnen prima een gesprek voeren en gelijktijdig spelen
- Wees bescheiden en belangstellend
- Zorg dat verbale en non-verbale communicatie overeenstemmend is

Uitgangspunten

- Het kind voelt zich gehoord en krijgt hulp die hem/haar past
- Voor kinderen kan een gesprek over verschillende onderwerpen gaan
- Stiltes zijn oké
- Kinderen gaan ervanuit dat volwassenen alwetend zijn
- Kinderen zijn niet voldoende op de hoogte van gesprekscodes
- Kinderen hebben geen slechter geheugen dan volwassenen
- Kinderen zullen niet snel tegen een volwassene zeggen dat diens interpretatie onjuist is

Gesprek leidt niet tot gespreksdoel/kind vertelt weinig

- Maak (nog) meer gebruik van metacommunicatie, laat weten feedback van het kind nodig te hebben omdat je het zelf niet weet
- Check bij het kind of het gespreksdoel duidelijk is
- Indien het gesprek alsnog stroef verloopt is het beter het gesprek op een ander moment voort te zetten

Gespreksmodel X

Bijlage 4 Vragen evaluatie deel leerlingen

Evaluatievragen gesprek
Hoe vond je het gesprek? (eventueel: kun je daar meer over vertellen?)
Eventueel: Wat vind je van de oplossing(en) die we nu hebben besproken?
Hoe zou je het vinden om nog eens een gesprek te hebben? Zouden er dan ook dingen anders moeten? Hoe zou het beter zijn?
Heb je ook tips voor mij om nog beter met kinderen te praten?

Bijlage 5 analyse videobeelden aan de hand van de kijkwijzer

Gesprek leerling 1

Waarneembare actie interviewer <u>Positief gebruik</u>	Frequentie	Toelichting (gevolg bij leerling)
Communiqueert de regie met het kind (metacommunicatie)	4 x	-Ik wil je straks vragen stellen waarop ik het antwoord zelf niet weet. Daarom heb ik juist jouw hulp nodig. Maar jij weet dat misschien wel. Leerling knikt. -Als ik iets niet goed heb begrepen mag je best tegen mij zeggen dat het anders zit hoor. Kind antwoordt: ja. -Want ik weet natuurlijk niet alles precies. -Zeg, ik ben je iets belangrijks vergeten te vertellen, dat komt doordat ik nog niet zo heel erg goed ben in het voeren van gesprekken, ik vind het belangrijk dat je weet dat de dingen die we bespreken met niemand anders worden besproken. Tenzij het misschien handig is voor juf om te weten, maar dan vraag ik dat eerst aan jou. Wist je dat? Kind antwoordt: nee, dat wist ik niet.
Geeft gespreksdoel aan	3 x	-Ik vraag me af of jij je weleens zorgen maakt over school. Ik wil je straks graag wat vragen stellen over school. -Zullen we er even over nadenken samen? Soms kun je niet direct een perfecte oplossing vinden, maar kunnen we er eerst even over nadenken. Kind antwoordt: oké. -Misschien kunnen wel wel iets bedenken dat je nodig hebt? Kind antwoordt: ja..
Stelt mandaat vragen	6 x	-Vind je dat goed? Leerling knikt en geeft toestemming voor het stellen van vragen -Vind je dat goed, als ik jouw YouTube kanaal opzoek? Kind antwoordt: ja. -Vind je het goed dat ik nu de vraag stel over school? Kind antwoordt: ja. -Ik zou je er erg graag bij willen helpen, dat jij je wat minder nerveus voelt bij het schrijven en de dictees. Het zou fijn zijn als jij je wat beter voelde, wat denk jij? Kind antwoordt: Ja. -Zou je dat wel willen? Kind antwoordt: ja, dat zou ik wel willen. -Vind je het goed dat ik juf vertel dat je het fijn vindt dat ze soms zegt: dat je niet alles goed hoeft te kunnen, dat jij dat fijn vindt? Kind knikt en antwoordt: ja.

Stelt open vragen	13 x	-<i>Wat vind je daar zo leuk aan, aan filmpjes maken?</i> Kind antwoordt: nou, omdat ik meestal mijn leven wil laten zien. -<i>Wat dacht je toen, toen je dat had ontdekt?</i> Kind antwoordt: Ik dacht, laat ik maar een paar filmpjes maken en gewoon op YouTube zetten. -<i>Wil je eerst wat vertellen over school, wat je van school vindt?</i> Kind antwoordt: wel leuk. -<i>Wat maakt nou dat je rekenen zo leuk vindt, kun je daar wat meer over vertellen?</i> Kind antwoordt: nou, omdat ik er zo goed in ben vind ik het leuk. -<i>Zijn er ook dingen op school waar jij je zorgen over maakt, of dingen over school waar jij je thuis zorgen over maakt?</i> Kind antwoordt: soms, schrijven. Omdat ik dan over moet overtrekken en daar ben ik heel erg slecht in, in overtrekken. En soms wel over dictee en dan denk ik dat ik alles fout heb. -<i>Wat vind je eigenlijk belangrijke dingen op school, dat zou ik nog graag van je willen weten.</i> Kind vertelt: nou ik vind eigenlijk, het schrijven en het klokkijken belangrijk, want schrijven moet je doen altijd als je groot bent en klokkijken ook want anders kom je te laat op je werk. -<i>Wat denk jij nog meer over later?</i> Kind antwoordt: ehm, dat je goed moet kunnen rekenen en goed moet kunnen ehm, ehm. -<i>Is er iets dat juf zou kunnen in de klas, om jou te helpen?</i> Kind antwoordt: ik denk het niet, maar ik denk dat ik het ooit een keer vanzelf wel weer van afleer. -<i>Wat vind je daarvan?</i> Kind antwoordt: goed. -<i>Zijn er nog dingen waarvan je zegt: dat moet je absoluut nog even aan me vragen?</i> Kind antwoordt: ehm, nee. -<i>Hoe zou je het vinden om nog een keer zo'n gesprek te voeren?</i> Kind knikt en antwoordt: ja. -<i>Heb je nog een tip voor mij voor als ik met andere kinderen ga praten?</i> Kind antwoordt: ehh..nee. Ik heb geen tips meer. -<i>Wat wil je later worden?</i> Kind antwoordt: ik denk Youtuber, dat is ook een baan. In 1 maand krijg je volgens mij al 1000 euro ofzo. Want ik kijk vaak naar YouTube om te kijken hoe het zit.
Herhaalt antwoorden kind	11 x	-<i>Games film je?</i> Kind gaat verder met vertellen. -<i>Jij wilt je leven laten zien?</i> Kind kinkt bevestigend. -<i>Een beetje aan iedereen?</i> Kind knikt en antwoordt: ja. -<i>Je vindt het wel leuk?</i> Kind vertoont geen waarneembare reactie. -<i>Jij vindt eigenlijk alles wel een beetje leuk?</i> Kind antwoordt: ja. -<i>Omdat je er goed in bent vind je het leuk?</i> Kind vertelt: en omdat je er veel van leert.

		-<i>Je leert er veel van?</i> Kind vertoont geen waarneembare reactie. -<i>Je denkt dat je alles fout hebt met dictee?</i> Kind antwoordt: eh, en verder maak ik me nergens zorgen over. -<i>Een beetje nerveus?</i> Kind knikt bevestigend. -<i>Je gaat gewoon wat sneller doorwerken als je nerveus bent?</i> Kind antwoordt: ja. -<i>Schrijven moet je altijd kunnen en klokkijken, anders kom je te laat op je werk.</i> Kind knikt.
Vat samen	0 x	
Stelt controle vragen	9 x	-<i>Begrijp ik dat goed?</i> Kind antwoordt: ja. -<i>Is N. een van je vrienden?</i> Kind antwoordt: ja. Vertelt verder. -<i>Oké, je maakt je weleens zorgen over dictee en over schrijven, begrijp ik dat goed?</i> Kind antwoordt: ja. -<i>Want je zei: ik vind dat ik niet goed kan schrijven, begrijp ik dat ook goed?</i> Kind antwoordt: ja. -<i>Dat jij je dus nerveus voelt over kleine dingetjes op school. Dat heb ik goed begrepen zo?</i> Kind knikt. -<i>Jij denkt dat je alles fout hebt he?</i> Kind knikt. -<i>Je denkt dat je alles fout hebt, maar meestal is het wel goed. Begrijp ik dat goed?</i> Kind knikt en antwoordt ja. -<i>Dat vond je zelf belangrijk om te weten voor later toch?</i> Kind knikt en antwoordt: mhm. Want dat heb ik geleerd van mijn vader en moeder. -<i>Jij denkt: ik heb dat wel eerder gehad, dat kwam vanzelf goed, dat denk je ook met de andere dingen, begrijp ik dat goed?</i> Kind antwoordt: ongeveer denk ik.
Stelt doorvraag	11 x	- <i>En kun je er nog meer over vertellen, wat je nog meer filmt?</i> Kind vertelt over de games die hij filmt. -<i>Dat is een oorlogspel, als ik het goed heb?</i> Kind antwoordt: ja, maar het is niet zo eng. -<i>Aan wie wil jij je leven laten zien?</i> Kind antwoordt: een beetje aan iedereen -<i>Wat vind je daar bijzonder aan?</i> Kind vertelt dat sommige mensen het heel erg leuk vinden en vertelt over YouTube. -<i>Kun je meer vertellen over wat er leuk is?</i> Kind antwoordt: zoals rekenen en buiten spelen, ik vind eigenlijk alles wel een beetje leuk. -<i>Gaan jullie elke dag schrijven, dat jij je elke dag zorgen maakt of niet?</i> Kind antwoordt: niet elke dag. -<i>Hoe vaak gaan jullie schrijven denk je?</i> Kind antwoordt: soms heb ik meestal alleen 's morgens zorgen gehad. Soms ben ik alleen maar, hoe heet dat, een beetje nerveus.

		<i>-En kun je ook meer vertellen over dat nerveus zijn, wat dat is als je nerveus bent?</i> Kind antwoordt: mmm, dan denk ik meestal dat ik bijna alles helemaal fout doe. En soms denk ik ook dat ik dan helemaal niks goed heb. <i>-Kun je me er nog iets meer over vertellen, hoe het is, als je nerveus bent?</i> Kind antwoordt: mmmm, jawel, soms probeer ik wat sneller door te gaan als ik nerveus ben, nou dat was het eigenlijk wel gewoon. <i>Zijn er meer momenten waarop je weleens nerveus bent? Je vertelde over schijven en dictee, zijn er nog meer dingen?</i> Kind antwoordt: nee, meer dingen zijn er niet. <i>-Kun je er meer over vertellen, waarom je dat denkt?</i> Kind antwoordt: nou... want meestal heb ik wel heel veel fout in het dictee, en soms dan, ja dat was het eigenlijk wel. En in schrijven meestal, dan schrijf ik meestal heel goed maar dan denk ik de hele tijd dat ik alles slecht heb. <i>-Kunnen andere mensen of kinderen ook aan jou merken dat je nerveus bent?</i> Kind antwoordt: nee.
Laat interesse in kind merken	27 x	<i>-Knikken 7 x</i> <i>-Goh 2 x</i> <i>-Ja?</i> <i>-oh ja? 2 x</i> <i>-Oké 6 x</i> <i>-hmhm 3 x</i> <i>-interessant</i> <i>-wauw</i> <i>-Ik vind het reuze interessant wat jij vertelt.</i> Kind vertelt verder. <i>-Ik denk dat ik het ook wel leuk zou vinden, hoe zou ik jou kunnen vinden?</i> Kind vertelt hoe zijn YouTube kanaal te vinden is. <i>-Lijkt me reuze interessant: over jouw leven, want ik wou juist wat meer over jou weten.</i> Kind lacht en antwoordt: ja. Kind vertelt vervolgens verder over hoe hij ontdekt heeft dat hij een YouTube kanaal kon maken. <i>-Fijn dat je me dit vertelt.</i> Kind vertoont geen waarneembare reactie.
Geeft kind inzicht in inbreng kind	5 x	<i>-Ik vind het wel reuze interessant dat je me dat vertelt want anders wist ik dat natuurlijk helemaal niet.</i> Kind vertoont geen waarneembare reactie. <i>-Jij denkt heel goed over de dingen na geloof ik he?</i> Kind knikt. <i>-Jij denkt al zo veel over dingen na, ik merk dat jij dat goed kan.</i> Kind antwoordt: mhm <i>-Wat goed dat jij dat hebt onthouden, en dat je dat hebt verteld.</i> Kind vertoont geen waarneembare reactie. <i>-Je hebt me echt heel veel dingen verteld, dankzij jou weet ik nu heel veel dingen, dat vind ik echt superfijn.</i>

Gaat in op hetgeen het kind vertelt (kind volgend)	15 x	-Eerst wil ik wat weten over je YouTube kanaal, want daar vertelde je me net over. Kun je me daar wat over vertellen? Kind vertelt over het eigen YouTube kanaal. -Wat voor games speel je dan? Kind vertelt over de games die hij speelt. -Wat ga je dan allemaal op het YouTube kanaal zetten? Kind vertelt waar het filmpjes van maakt. -Wat voor filmpjes over je huis, wat voor huis heb je dan? Kind antwoordt: dan laat ik meestal heel mijn huis een beetje zien. -En hoe neem je dat dan op? Kind vertelt over de camera die vaak op een telefoon of tablet zit. -En wat heb jij dan: een camera of een tablet? Kind vertelt lachend: ik heb geen telefoon, wel een tablet. Vertelt vervolgens verder over een oude telefoon die hij vroeger had. -Wie weten allemaal dat jij zo'n YouTube kanaal hebt? Kind antwoordt: nog maar een paar mensen. Een beetje alleen nog maar mijn vrienden (hij noemt vrienden op). -Je had het zelf ontdekt? Kind antwoordt: ja -Dat is best gek, die gedachte komt zomaar in je hoofd, heb je dan ook alles fout? Kind schudt hoofd en antwoordt: nee. -Wat is beter? Een kind zijn of een volwassene zijn? Wat vind jij er eigenlijk van? Kind antwoordt: ik denk alle twee wel denk ik. Ja, omdat ehm.. omdat je tja, dat weet ik eigenlijk niet. -Denk je er vaak over na, over als je volwassene bent? Kind antwoordt ja. -Hoe gaat het dan met klokkijken? Kind antwoordt: goed, ik had ook toen hun de kwart over nog niet wisten, toen wist ik dat al. -Had je dat gevraagd aan je vader en moeder, of je dat mocht leren? Of zeiden ze dat dat belangrijk was? Kind antwoordt: nee, dat komt doordat ik heel vaak met met M. speelde en dan leerde ik de tijd omdat ik meestal om half 5 naar huis moest en soms ook om kwart over vier. -Zijn er ook dingen waar jij je eerder nerveus over voelde en later niet meer? Kind antwoordt: ja. Zoals in... hoe heet dat ook alweer... toen eh...(fluit eventjes) volgens mij had het met letters te maken. Oh ja! Ik weet het, het was in groep 4, met aan elkaar schrijven. In het begin dacht ik dat ik het nooit zo kunnen doen omdat ik dacht dat het lastig was, en toen ineens kon iedereen het en toen kon ik het ook ineens heel goed. -Je dacht zelfs dat je het nooit zo kunnen, dat lijkt me best een nare gedachte als je dat denkt. Kind knikt.
--	-------------	---

Waarneembare actie interviewer <u>Negatief gebruik</u>	Frequentie	Toelichting (gevolg bij leerling)
Geeft eigen wending/ inbreng aan gesprek	1 x	- <i>Wat een goede gedachte van jou, misschien dat het helpt als juf het af en toe ook nog even zegt?</i> Kind knikt bevestigend.
Stelt gesloten vragen	3 x	- <i>Lijkt het je leuk om later volwassen te zijn, groot te zijn?</i> Kind antwoordt: ja, want dan kun je eigenlijk wat meer. Want dan heb je al meer geleerd ja. - <i>Heb je weleens iemand verteld dat je nerveus bent over schrijven en dictee?</i> Kind antwoordt: nee. - <i>Zegt juf ook weleens in de klas: je hoeft niet alles goed te kunnen?</i> Kind antwoordt: ja, dat zegt ze soms weleens.
Stelt suggestieve vragen	2 x	- <i>Je vertelde dat je soms denkt dat je alles fout hebt, lijkt me best een nare gedachte, of is dat helemaal niet zo naar?</i> Kind knikt en antwoordt: ja. - <i>Moet je alles goed kunnen of hoef je niet alles goed te kunnen bijvoorbeeld?</i> Kind antwoordt: ik vind niet dat je alles goed hoeft te kunnen.
Stelt tegendeel vragen	0 x	
Onderbreekt kind in het vertellen	0 x	
Stelt waarom vragen	2 x	- <i>Waarom wil je graag je leven aan mensen laten zien?</i> Kind antwoordt: nou omdat... (vertelt even later verder over zijn video's) - <i>Jij denk, dat komt wel goed. Waarom denk je dat?</i> Kind antwoordt: nou, meestal kom ik wel van dingen af, dus ik denk dat ik hier ook wel vanaf kom.

Totaal waarneembare acties kijkwijzer	98
Positief gebruik	89
Negatief gebruik	8

Onderwijsbehoeften aangegeven door leerling 1
- Goede gedachten helpen me: - Ik hoef niet alles goed te kunnen - Na een poosje oefenen leer ik dingen vanzelf en ben ik minder nerveus

Waarneembare actie interviewer <u>Positief gebruik</u>	Frequentie	Toelichting (gevolg bij leerling)
Communiqueert de regie met het kind (metacommunicatie)	3 x	-Zeg, ik ga je straks een paar vragen stellen, het klinkt misschien wel gek maar het zijn vragen waarop ik zelf het antwoord niet weet, ik hoop dat jij me daar misschien bij kunt helpen. -Als iets niet duidelijk is, of je vindt dat iets anders is, mag je dat altijd tegen me zeggen. Want ik heb juist nodig dat jij me vertelt wat je ergens van vindt. -Zullen we dan eerst gewoon rustig kleuren en dan kunnen we er ondertussen een beetje over nadenken, is dat een goed idee vind je?
Geeft gespreksdoel aan	2 x	-Ik merk soms dat jij heel veel dingen al heel goed weet en heel goed kan. We vragen ons ook weleens af of jij eigenlijk wel moeilijkere dingen kan maken. Of is het juist al te moeilijk, of te makkelijk? Kind antwoordt: ja, ik vind het wel te makkelijk. -Weet je wat ik ook nog wel graag wil weten: of het rekenwerk wat moeilijker mag, hoe je dat zou vinden? Kind antwoordt: Nou, als het moeilijk is dan leer je er wel wat van.
Stelt mandaat vragen	3 x	-De dingen die je me vertelt, vertel ik verder niet aan iemand. Behalve als we iets bedenken dat handig is voor juf om te weten, dan vertellen we dat alleen als jij dat goed vindt. Dat vraag ik eerst aan jou. Is dat afgesproken, is het duidelijk? Kind antwoordt: Ja. -Vind je het goed dat ik jou ondertussen een vraag stel over wat je leuk vindt op school? Kind antwoordt: rekenen. -Hoe zou je het vinden als ik aan juf vertel, dat je mij hebt verteld dat het rekenen weleens wat moeilijker mag? Kind antwoordt: nou, dat vind ik wel goed hoor.
Stelt open vragen	12 x	-Op school vind je rekenen zo leuk, wat vind je thuis zo leuk? Kind vertelt: op zolder spelen, voetballen. -Zijn er ook dingen die je graag zou willen leren op school? Kind antwoordt: de tafel van zeven, van acht en van negen. -Hoe zit en nu dan met het leren? Kind antwoordt: Nou het is wel vrij makkelijk. -Hoe zou dat dan kunnen, hoe zouden we dat dan kunnen doen, wat heb je dan nodig? Kind antwoordt: moeilijker werk. -Hoe zit dat met woorden schrijven of begrijpend lezen? Kind antwoordt: dat weet ik zelf ook niet.

		<i>-Als je het rekenen makkelijk vindt, met wat voor gevoel ga je het dan maken?</i> Kind antwoordt: met een leuk gevoel. Ik heb wel altijd zin in rekenen. <i>-Met wat voor gevoel zou je iets gaan maken dat je nog niet precies wist?</i> Kind antwoordt: nou, dan gewoon nadenken of aan juf vragen. <i>-Heb je nog iets waarvan je zegt, nou juf: dat heb je me nog niet gevraagd en daar wil ik ook nog wat over vertellen?</i> Kind antwoordt: over schrijven. <i>-En wat zou je dan nodig hebben?</i> Kind antwoordt: gewoon, rustiger schrijven en mijn pen zachter vasthouden. <i>-Wat vind je van de oplossing die we hebben bedacht dat jij misschien wel moeilijker rekenen nodig hebt en dat jij J. Vraagt of ze je helpt denken aan de pen?</i> Kind glimlacht en antwoordt: dat weet ik niet <i>-Hoe vond je het gesprek?</i> Kind antwoordt: leuk. <i>-Heb je ook nog tips voor mij voor als ik met meer kinderen ga praten?</i> Kind antwoordt: nou dan misschien elke dag, dat je elke dag twee kinderen gaat meenemen.
Herhaalt antwoorden kind	5 x	<i>-O ja, rekenen?</i> Kind vertelt verder. <i>-Oh, ja, omdat je het zo goed kan.</i> Kind vertelt over de kleurplaat: de diamant maak ik rood. Die is altijd rood. <i>-Op zolder voetballen?</i> Kind antwoordt: dat mag. <i>-Zo! De tafel van zeven, acht en van negen, die wil jij wel graag leren?</i> Kind antwoordt: Ja, en ik ben nu bezig met de tafel van zes. Die heb ik vandaag opgezegd maar ik was bij zeven keer zes. <i>-Last van je hand, vertel er eens wat meer over?</i> Kind antwoordt: ja, misschien dat ik dan te hard vasthoud?
Vat samen	2 x	<i>-Jij vindt dus dat het rekenwerk van jezelf wat moeilijker mag, omdat je dan wat dingen voor jezelf kunt leren, niet supermoeilijk, maar een beetje moeilijker.</i> Kind antwoordt: ja. <i>-Dus: over schrijven, dat J. Soms zegt rustiger je pen vasthouden?</i> Kind: antwoordt: ja.
Stelt controle vragen	6 x	<i>-Dacht je ho eens even, nou denkt juf dat ik alles makkelijk vind, dacht je dat of niet?</i> Kind glimlacht en antwoordt: ja. <i>-Eigenlijk vind je het wel fijn om te kleuren, begrijp ik dat goed?</i> Kind antwoordt: ja. <i>-Alles wat je van rekenen gaat maken weet je al, begrijp ik dat dan goed?</i> Kind antwoordt: ja want dit weet ik al wel. <i>-Vind je het een moeilijke vraag die ik je nu stel?</i> Kind antwoordt ja. <i>-Je hebt wel altijd zin, zelfs als je het al weet?</i> Kind knikt en antwoordt: ja.

		-Dat ze dan zegt: <i>K, rustig schrijven?</i> Kind antwoordt: ja, dat doet ze soms wel.
Stelt doorvraag	19 x	-<i>Kun je er meer over vertellen, misschien zoals wat je te makkelijk vindt?</i> Kind vertoont geen waarneembare reactie. -<i>Ben je aan het nadenken?</i> Kind antwoordt: nee, ik ben gewoon rustig aan het kleuren. -<i>Kun je er meer over vertellen, waarom je dat zo leuk vindt?</i> Kind antwoordt: over keersommen en moeilijke plussommen en de tafel van acht. En ehh, verhaaltjes sommen. -<i>Juist verhaaltjessommen, die maken jullie ook weleens?</i> Kind antwoordt: ja vandaag nog. -<i>Vertel?</i> Kind antwoordt: nou... ik heb soms heel erg last van m'n hand als ik schrijf. - <i>Hoe kan het eigenlijk, dat jij dat zo leuk vindt?</i> Kind antwoordt: omdat ik het goed kan. -<i>Hoe gaat dat dan?</i> Kind antwoordt: goed, dan hebben we 2 matten, 2 matrassen. Toen heeft m'n broer bedacht dat we die bij de kast neerleggen. -<i>En hoe vind je dat?</i> Kind glimlacht en antwoordt: leuk. -<i>Hoe zou je moeilijker rekenwerk vinden?</i> Kind antwoordt: ja, het mag wel een beetje moeilijker. -<i>En betekent dat dan dat je er niet veel van leert?</i> Kind antwoordt: nou, ik leer er niet zoveel van. Want dat weet ik allemaal al. -<i>Misschien moet ik de vraag een beetje beter stellen: Hoe vind je dat werk om te maken, zoals woorden schrijven?</i> Kind vertelt: wel leuk. -<i>Je vertelde dat je met rekenen dingen vaak al weet. Hoe is dat met taal?</i> Kind vertelt: nee, niet altijd. Maar wel soms, wel vaak. -<i>Zou je dat nog leuker vinden of minder leuk vinden?</i> Kind antwoordt: minder leuk, want dan is het heel moeilijk. -<i>Maar het kan ook een beetje moeilijk zijn, zodat je iets kan leren, ik bedoel niet dat het supermoeilijk hoeft te zijn.</i> Kind antwoordt: ja, dan is het wel goed. -<i>En elke dag, of af en toe?</i> Kind vertelt: nou, elke dag eigenlijk wel. Net als v. die gaat dat ook krijgen denk ik. -<i>Zou iemand je daarbij kunnen helpen?</i> Kind antwoordt: ja. -<i>Wie dan?</i> Kind antwoordt: ehh, misschien J. want die zit naast me. -<i>Je hebt het nog niet geprobeerd en dan kan je het misschien nog niet weten, hoe lijkt je die oplossing?</i> Kind antwoordt: ja, dat lijkt me heel goed. -<i>Wat vond je er leuk aan?</i> Kind antwoordt: Nou, ik vond het wel gewoon.
	18 x	-Oké 5 x -Ja 4 x

Laat interesse in kind merken		-knikken 5 x -hmm 2 x -Interessant -aha
Geeft kind inzicht in inbreng kind	4 x	-Ik geef jou ook alvast een compliment over wat je vertelt over school, dat vind ik superfijn om te weten. - Ik ben wel heel blij dat je me dit vertelt, weet je dat? Kind antwoordt: Ja. -Want ik wist niet hoe het zat en dankzij jou begin ik het te begrijpen. Kind antwoordt: ja. -Ik ben superblij met wat je mij hebt verteld.
Gaat in op hetgeen het kind vertelt (kind volgend)	6 x	-Wat voor werk vind jij dan te makkelijk, kun je daar meer over vertellen? Kind antwoordt: ik vind tafels soms nog weleens moeilijk. -Ben je naar de Minions film geweest? Kind antwoordt: nee, ik ben wel een keer naar een film geweest. Met een feestje, ik denk Minions 1. (kind vertelt hierover verder en vertelt ook verder over hoe hij de kleurplaat maakt) -Zijn het doelen? Kind antwoordt: nee, het zijn de matten waar je dan op moet duiken. -Lijkt me reuzehandig dat je niet op de harde vloer hoeft te duiken. Kind lacht en antwoordt: ja. En we hebben ook een hele harde vloer. -Met je broer zei je? Kind antwoordt: ja -Doe je dat elke dag? Kind antwoordt: ja, wel vaak. Want ik zit ook op voetbal.

Waarneembare actie interviewer <u>Negatief gebruik</u>	Frequentie	Toelichting (gevolg bij leerling)
Geeft eigen wending/ inbreng aan gesprek	0 x	
Stelt gesloten vragen	0 x	
Stelt suggestieve vragen	2 x	-Maar er zijn genoeg dingen die jij wel te makkelijk vindt zeg maar? Kind antwoordt: ja. -Jij vindt rekenen leuk zei je, kan het dan ook gebeuren dat je het gewone rekenwerk te makkelijk vindt? Hoe zit dat precies? Kind antwoordt: hmmm, nou als ik vaak snel klaar ben dan is het ook wel makkelijk.
Stelt tegendeel vragen	0 x	

Onderbreekt kind in het vertellen	0 x	
Stelt waarom vragen	0 x	
Stelt meervoudige vragen	0 x	

Totaal waarneembare acties kijkwijzer	82
Positief gebruik	80
Negatief gebruik	2

Onderwijsbehoeften aangegeven door leerling 2	
- Ik wil graag moeilijker rekenwerk omdat ik dan meer kan leren - Ik wil mijn pen minder hard vasthouden, ik vraag mijn buurvrouw of ze me helpt hieraan te denken	

Waarneembare actie interviewer <u>Positief gebruik</u>	Frequentie	Toelichting (gevolg bij leerling)
Communiqueert de regie met het kind (metacommunicatie)	3 x	-Weet je wat het gekke is, op die vragen weet ikzelf geen antwoord. -De antwoorden die jij mij zal geven zijn niet goed of fout, het maakt niet uit want het is iets dat jij zelf vindt. -Als ik iets niet goed begrijp, mag je gerust zeggen, nee juf, dat zit anders. Kind antwoordt: ja.
Geeft gespreksdoel aan	1 x	-Ik wil graag wat meer dingen van jou leren, wat meer dingen over jou weten, over hoe het op school met je gaat en of er ook dingen zijn waar jij je zorgen over maakt op school. Dingen waar jij graag hulp bij wilt hebben op school of dingen die jij wilt leren.
Stelt mandaat vragen	3 x	-Vind je het goed dat ik jou straks een paar vragen stel over school? Kind antwoordt: eh, ja. -Ik ben er heel benieuwd naar, naar wat jij mij vertelt. Vind je dat goed? Kind antwoordt: ja. -Vind je het goed dat ik nog iets vraag over het rekenen? Kind antwoordt: ja.
Stelt open vragen	8 x	-Kun je me wat dingen vertellen over school, hoe je het op school vindt? Kind antwoordt: Nou, meestal vind ik het wel leuk. Rekenen vond ik vroeger niet echt leuk, maar nu wel. -Hoe vind je rekenen? Kun je daar iets over vertellen? Kind antwoordt: niet echt. -Als je het moeilijk vindt, wat doe je dan? Kind antwoordt: Nou met twee keer vier is acht, dan ga ik daar gewoon verder tellen. -Wat doe je als je iets verder nog niet weet? Kind antwoordt: meestal vraag ik het aan M. of die het wel aan mij uit kan leggen (kind vertelt verder over hoe en aan wie hij nog meer hulp vraagt). -Als je bij het rekenen iets zou mogen veranderen of anders doen, wat zou je dan veranderen? Kind antwoordt: Dan zou ik veranderen dat ik sneller kon werken. -Zijn er ook dingen op school die je zou willen leren, of die je beter zou willen leren? Kind antwoordt: Nou, rekenen niet echt. -Wat voor soort hulp zou je nodig hebben wanneer je lang moet nadenken over het rekenen? Kind antwoordt: meestal begrijp ik het dan niet en dan vraag ik het wel aan de juf. En soms aan M. -Hoe vond je het gesprek? Kind antwoordt: wel leuk.
	3 x	-In stap, galop en draf? Kind antwoordt: ja. -Oh ja, voelt het fijner dan buiten? Kind antwoordt: ja.

Herhaalt antwoorden kind		<i>-Je zit liever naast iemand die je aardig vindt?</i> Kind antwoordt: ja.
Vat samen	1 x	<i>-Nu weet ik dat jij soms lang nadenkt over het rekenwerk, maar dat het meestal wel goed lukt.</i>
Stelt controle vragen	7 x	<i>-Dus nu heb je het meestal wel af?</i> Kind antwoordt: ja. <i>-Nu niet echt, maar eerder wel over het rekenen. Begrijp ik dat goed?</i> Kind antwoordt: ja. <i>-Jij vindt het fijn om een kind te vragen op hulp, bij het rekenen. Begrijp ik dat goed?</i> Kind antwoordt: ja. <i>-Je zou willen dat je je werk niet later hoeft af te maken en dat je eerder op de iPad mag, begrijp ik het goed?</i> Kind antwoordt: Ja, maar niet omdat ik dan op de iPad kan maar dat ik het later niet af hoeft te maken. <i>-Soms moet je dus nog je werk maken wanneer andere kinderen al bezig zijn met spelletjes, begrijp ik het goed?</i> Kind antwoordt: ja. <i>-Maar soms lukt je werk wel snel, begrijp ik dat ook goed?</i> Kind antwoordt: ja. <i>-Jij wilt je werk graag goed maken en gaat dan goed nadenken, begrijp ik dat goed?</i> Kind antwoordt: ja.
Stelt doorvraag	9 x	<i>-Ow, hoe kan dat dan?</i> Kind antwoordt: vroeger moest ik altijd in m'n schrift en nu werk ik in een mapje en dan heb ik het wat vaker, wat sneller af. En vroeger als ik het werk had, had ik het meestal niet af, omdat ik het toen allemaal op moest schrijven. <i>-Zijn er ook dingen op school waar jij je zorgen over maakt?</i> Kind antwoordt: niet echt. <i>-Oké, hoe zit dat dan?</i> Kind antwoordt: daar durf ik wat meer dingen aan te vragen. <i>-Vind je dat belangrijk?</i> Kind antwoordt: Ja. Dat ik dan wat eerder op de iPad kan. En dat ik het dan niet later af hoeft te maken. <i>-Juist. Moet je het soms later afmaken?</i> Kind antwoordt: Ja. <i>-Hoe vind je dat, wanneer je het wat later moet afmaken. Kun je me daar meer over vertellen?</i> Kind antwoordt: Meestal is dat als andere kinderen een spelletje uit de kast mogen kiezen. Maar sommige andere kinderen moeten dan ook nog werk afmaken. <i>-Kun je daar ook meer over vertellen?</i> Kind antwoordt: Meestal vind ik dan iets heel moeilijk en dan blijf ik daar heel lang nadenken en dan komt mijn werk niet af. <i>-Kun je ook vertellen hoe vaak het gebeurt dat jij je werk niet af hebt, is dat soms of heel vaak?</i> Kind antwoordt: soms. <i>-Kun je daar meer over vertellen?</i> Kind antwoordt: nou ik vond het leuk om alles te zeggen.

Laat interesse in kind merken	21 x	-mhm -ooh -hmm 2 x -echt waar? -wauw -oke 2 x -aha 4 x -ja 2 x -oh ja -knikken (non-verbaal) 5 x -dat is interessant
Geeft kind inzicht in inbreng kind	5 x	-Ik vind het heel fijn dat je me dit allemaal vertelt anders wist ik dit niet. -Jij vertelt me echt hele fijne interessante dingen hoor, ik leer veel van wat je vertelt. -Interessant, dat je me vertelt dat je het rekenen sneller wilt afmaken. Ik vind het fijn om dat te weten. -Je hebt me echt al heel veel dingen over jezelf verteld, dat vind ik superfijn. -Ik heb heel veel dingen over jou geleerd die ik niet wist. Heel fijn op te weten.
Gaat in op hetgeen het kind vertelt (kind volgend)	16 x	-Zullen we eerst even over paarden praten? Waarom wilde jij graag een paardenkleurplaat? Is het soms je lievelingsdier? Kind antwoordt: ik heb heel veel lievelingsdieren eigenlijk. Ik heb zelf een paard en ik zit op paardrijles (kind vertelt uitgebreid over paarden en later over carnaval). -Wat vind je zo fijn aan paarden? Kind vertelt: nou, dat je erop kan rijden enzo en dat kun je niet op veel andere dieren. -Hoe gaat het dan, zo'n paardrijles? Wat moet je doen, waar moet je aan denken. Kind antwoordt: je moet juist niet aan dingen denken. Ik heb een spring juf en een dressuur juf (kind vertelt vrij uitgebreid verder over de paardrijlessen). -Houd je wel van galop of niet zo? Kind antwoordt: jawel, soms in de les. En als ik ga stappen en draf doen wil ik heel graag in galop. -Lukt het dan ook? Kind antwoordt: ja, maar soms duurt het ook nog wel heel lang (kind vertelt hierover verder). -Hoe heet jouw paard? Kind antwoordt: Mikkie -Wat voor kleur? Kind antwoordt: bont (kind vertelt verder over zijn paard en het paard van zijn broer). -Als papa een paard gaat kopen, want dat vertelde je me net, hoe gaat dat dan, kun me daar meer over vertellen? Kind antwoordt: we hebben nog wel een stal (kind vertelt verder over een ziek paard, over de stallen, over de manege). -Waar kun je het allerbeste rijden? Kind antwoordt: nou, binnen.

		-<i>Waarom dan?</i> Kind antwoordt: daar voel ik me fijner dan buiten. -<i>Wat vertel je dan?</i> Kind antwoordt: nou, dat ik wedstrijden ga rijden en dat ik er af val. En als Mikkie heel hard in galop gaat. -<i>Maakt het wat uit naast wie je zit?</i> Kind antwoordt: ik zit liever naast iemand die ik aardig vind. -<i>Maak je Mikkie?</i> Kind antwoordt: nee, ik maak J's paard: Suus (kind vertelt verder over een paard dat verhuisd is naar Oostenrijk). -<i>Hoe gaat dat dan als je naast een kind zit dat je niet zo aardig vindt?</i> Kind antwoordt: nou dan ga ik het wel gewoon vragen. Als ik naast een kind zit dat ik liever vind dan vraag ik het gewoon wat sneller. -<i>Wat vind je van jouw oplossing: dat je even iemand om hulp vraagt bij het rekenen?</i> Kind antwoordt: Wel goed, denk ik zelf. -<i>Is de manege dichtbij?</i> Kind vertelt veel over de manege en over de paardentrailer. Ook vertelt hij meer over de paardrijlessen.
--	--	--

Waarneembare actie interviewer <u>Negatief gebruik</u>	Frequentie	Toelichting (gevolg bij leerling)
Geeft eigen wending/ inbreng aan gesprek	0 x	
Stelt gesloten vragen	1 x	- <i>Vertel je op school ook weleens over dat je zo van paardrijden houdt?</i> Kind antwoordt: ja.
Stelt suggestieve vragen	1 x	- <i>Hoe vind je het om te maken, vind je het moeilijk, of juist makkelijk, of iets anders?</i> Kind antwoordt: Vroeger vond ik het wel moeilijk om te maken. Maar vanmorgen hadden we cito en dat vond ik wel makkelijk om te maken.
Stelt tegendeel vragen	0 x	
Onderbreekt kind in het vertellen	0 x	
Stelt waarom vragen	0 x	
Stelt meervoudige vragen	0 x	

Totaal waarneembare acties kijkwijzer	79
Positief gebruik	77
Negatief gebruik	2

Onderwijsbehoeften aangegeven door leerling 3

- **Bij rekenen vraag ik graag een kind uit de klas om hulp**
- **Ik vind het fijn om naast een kind te zitten die ik aardig vind, zodat ik die gemakkelijker om hulp kan vragen.**

Waarneembare actie interviewer <u>Positief gebruik</u>	Frequentie	Toelichting (gevolg bij leerling)
Communiqueert de regie met het kind (metacommunicatie)	0 x	
Geeft gespreksdoel aan	1 x	-Ik zie dat je worstelt met die boosheid en wil graag weten hoe ik je kan helpen. Kind reageert niet zichtbaar.
Stelt mandaat vragen	1 x	-Vind je het goed dat ik dit ook met jouw papa en mama bespreek? Kind zegt ja.
Stelt open vragen	8 x	- Wat gebeurt er dan met jou? Kind vertelt verder over wat hij dan doet. Als jij boos wordt, wat gebeurt er dan? -Wat voel je dan? Kind beschrijft een situatie. -Hoe gaat het thuis dan? Kind vertelt: ook niet echt goed want (vertelt over een situatie met zijn zus). -Zijn er nog andere dingen waardoor ik je als juf beter kan helpen? Kind: nou, dat weet ik niet. -Waar word jij nou heel blij van? Nou als iemand mij heel boos maakt, dat moeten ze me even met rust laten en dan word ik vanzelf weer blij en dan ga ik vanzelf weer meedoen met het spelletje. Dat heb ik al eens gehad. -Waar word je nog meer heel blij van? Nou, als ik heel boos ben maar ik vraag heel lief of ik achter de Wii of tablet mag ben ik weer blij. -En waar word je nog meer blij van? Kind vertelt aaneengesloten over Minecraft, een computerspel. -Wanneer zou school nog leuker worden voor jou? Kind antwoordt: dat weet ik niet echt.
Herhaalt antwoorden kind	4 x	-Dus jij zegt eigenlijk.... Kind knikt en zegt ja. -Jij voelt dat je het dan wat bozer moet zeggen.. -Dus jij zegt dat je al eens aan kinderen hebt gevraagd of ze wilden stoppen en dat deden ze, wat fijn. Kind knikt. -Dus de tablet of Wii maakt jou blij? Ja, maar ik mag nu al 2 weken de tablet niet want ik zit er ook hartstikke vaak achter.
Vat samen	3 x	-Wanneer dat wat jij vertelde, dus gebeurt: jij vraagt de kinderen ergens anders te gaan staan en dat doen ze niet, Kind antwoordt: Ja. -Oké, dus: van de tablet, de computer en als je met rust gelaten wordt, word jij blij? Kind antwoordt: Ja.

		<i>-We stoppen ermee, het is 12.00. We hebben besproken dat jij het zegt wanneer je even naar de gang gaat als het niet meer lukt.</i> Kind knikt.
Stelt controle vragen	3 x	<i>-Klopt dat?</i> Kind bevestigt: knikt en antwoordt ja. <i>-Klopt dat?</i> Kind begint te vertellen over een situatie. <i>-Jij wordt heel blij als je met rust gelaten wordt, klopt dat?</i> Kind zegt ja.
Stelt doorvraag	6 x	<i>-Als je later opeens iets bedenkt dat ik nog moet weten, mag je het me altijd vertellen.</i> Kind reageert niet zichtbaar. <i>-En wat vind jij óók heel erg leuk?</i> Kind antwoordt: Ssula bordspel. <i>-Wat vind jij nog meer leuk?</i> Kind antwoordt rekenen. <i>-En als je school een cijfer moest geven, wat voor cijfer zou je dan geven?</i> Kind antwoordt een 8 of een 9. <i>-En met andere dingen dan, rekenen. Heb je daarmee ook het gevoel dat je wat leert?</i> Kind antwoordt: jawel, <i>-Heb jij dat ook weleens als je thuis bent? Of op sport? Zit je op een sport?</i> Het kind vertelt over problemen met kinderen bij gym.
Laat interesse in kind merken	19 x	<i>-ik wil heel graag weten..</i> Kind knikt. Begint met vertellen. 5 x <i>Hmm.</i> Kind vertelt verder. 2x <i>oké.</i> Kind vertelt verder 6 x <i>knikken (non verbale communicatie).</i> Kind vertelt verder. 2 x <i>ja.</i> Kind vertelt uitgebreid verder. <i>-Ik vind het geweldig om te zien hoe jij hierover verteld, te maar. Vertel maar verder.</i> Kind vertelt verder. <i>-Hoe kan ik jou helpen?</i> Ik vind het een goede vraag maar dan weet ik niet wat ik dan kan dan zeggen. <i>-Ik vond het een geweldig leuk gesprek met jou.</i> Kind knikt.
Geeft kind inzicht in inbreng kind	4 x	<i>-Je hebt verteld dat je beter eerder in de rij kunt staan. Dat is een hele duidelijke.</i> Kind knikt bevestigend. <i>-Jij hebt nu genoemd: dingen waar je boos van wordt, dingen die anders gaan dan jij zou willen en kinderen die jou lastigvallen.</i> Kind antwoordt: mhm, en knikt bevestigend. <i>-Wat goed dat jij dat nog weet.</i> Kind kleurt verder, glimlacht. <i>-Jouw enthousiasme vind ik heel leuk om te zien.</i> Kind knikt.
Gaat in op hetgeen het kind vertelt (kind volgend)	8 x	<i>-Ik zie het aan je, ik zie het aan je gezicht:</i> Kind knikt. <i>-Dat snap ik.</i> Kind vertelt verder <i>-Dat voelt ook niet goed he?</i> Kind antwoordt: nee.

		<i>-Ik vind het wel top hoor, dat jij zo je best doet met schrijven, het gaat ook steeds beter.</i> Kind knikt en glimlacht. <i>-Ik heb hele goede dingen van je gehoord.</i> Kind knikt en glimlacht. <i>-Wat vind jij het leukst op school?</i> Kind zegt: tikkertje <i>-Wat vind jij nog meer leuk op school van de lessen die we samen doen?</i> Kind antwoordt: rekenen. <i>-Heb je ook het gevoel dat je op school wat leert?</i> Kind antwoordt: nou... met schrijven wel.
--	--	--

Waarneembare actie interviewer <u>Negatief gebruik</u>	Frequentie	Toelichting (gevolg bij leerling)
Geeft eigen wending/ inbreng aan gesprek	1 x	<i>Meestal heb je wel een goede pauze?</i> Kind antwoordt ja. Vertelt niet verder.
Stelt gesloten vragen	5 x	<i>-Is het zo dat als er er dan nog iets gebeurt, je nog bozer een beetje bozer bent?</i> Kind antwoordt: ja (en legt uit). <i>-Is het ook zo dat, hoe bozer je wordt, je gaat slaan of schoppen?</i> Ja, soms maar dan ben ik echt heel erg boos. <i>-Ga je dan ook schreeuwen?</i> Nou... ja, niet zo erg, maar een beetje. <i>-Houd jij ook rekening met andere kinderen?</i> Kind antwoordt: Ja, maar soms doen andere kinderen dat niet met mij want dan luisteren ze niet. <i>-Moet je ook thuis overleggen of je dat spel mag doen?</i> Kind antwoordt: nee, en vertelt verder.
Stelt suggestieve vragen	4 x	<i>-Kun je me vertellen wat er dan gebeurt, Voel jij je dan heel erg boos?</i> Leerling antwoordt: ja, vertelt dat het hem niet lukt de boosheid te laten stoppen. <i>-Heb jij ook weleens dat wanneer je wel 3 dingen tegelijk doet, dat je het dan niet goed genoeg doet?</i> -Het kind antwoordt nee. Vertelt niet verder. <i>-Krijg je ook weleens op je kop terwijl je het niet hebt gedaan?</i> Kind antwoordt: ja, soms. <i>-Heb je ook vaak het gevoel dat je het allemaal al wel kan?</i> Kind antwoord: Kind antwoordt: Nou.... schrijven wel.
Stelt tegendeel vragen	0 x	
Onderbreekt kind in het vertellen	1 x	<i>-Kind begint met vertellen, interviewer gaat verder met de vraag die net gesteld zou worden.</i> Kind luistert naar interviewer, gaat op dat moment niet door met vertellen.
Stelt waarom vragen	0 x	
Stelt meervoudige vragen	0 x	

Totaal waarneembare acties kijkwijzer	68
Positief gebruik	57
Negatief gebruik	11

Onderwijsbehoeften aangegeven door leerling 4	
-	Ik ga bij de rij als eerste naar binnen zodat ik niet bij de andere kinderen ben
-	Als ik me boos voel ga ik even naar de gang

Waarneembare actie interviewer <u>Positief gebruik</u>	Frequentie	Toelichting (gevolg bij leerling)
Communiqueert de regie met het kind (metacommunicatie)	0 x	
Geeft gespreksdoel aan	1 x	<i>-Ik wil weten hoe ik je het beste kan helpen. Ik zie soms dat je boos bent in de klas, dat het soms niet lukt.</i> Kind knikt.
Stelt mandaat vragen	1 x	<i>-Wil je dat vertellen?</i> Kind vertelt dat ze het gisteren erg druk had en erg laat op bed lag.
Stelt open vragen	5 x	<i>-Hoe zou jouw ideale schooldag er uitzien?</i> Kind antwoordt: nou, dat het leuk is in de klas. Als het druk is in de klas, begint mijn hoofd gek te worden. <i>-Zou er ook iets zijn waardoor het minder druk wordt in je hoofd?</i> Kind antwoordt: als ik ga kleuren wordt het soms wel weer eens rustiger in m'n hoofd. Of op de iPad, dan word ik soms ook wel weer eens rustig. <i>-Wat kunnen we daar nu aan doen dan?</i> Kind lijkt even na te denken en antwoordt: dat weet ik zelf ook niet zo goed. <i>-Wanneer word je blij?</i> Kind antwoordt: wanneer ik van mijn moeder op de tablet mag of op de computer dan word ik soms ook weleens blij. <i>-Wat vond jij van dit gesprek?</i> Kind vertelt: goed. Ik vind ook dat ik mijn paard mooi heb getekend.
Herhaalt antwoorden kind	2 x	<i>-Dus eigenlijk zeg jij, omdat je te laat op bed lag, lukte het vandaag niet?</i> Kind knikt bevestigend. <i>-Oké, dat het druk is in de klas zeg je.</i> Kind bevestigt en vertelt een stuk verder.
Vat samen	2 x	<i>-Oké, dus als het druk wordt in de klas wordt je druk in je hoofd en ga je gek doen?</i> <i>-Ik weet dat het te maken heeft met hoe je uit je bed stapt, dat het met slap te maken heeft en hoe we je kunnen helpen dat je even kunt tekenen of met de iPad.</i>
Stelt controle vragen	2 x	<i>-Klopt dat?</i> Kind knikt bevestigend. <i>-Klopt dat?</i> Kind knikt bevestigend.

Stelt doorvraag	6 x	-<i>Was er nog meer?</i> Kind vertelt over laat naar bed gaan na judo. - <i>Is er nog meer waar je last van hebt?</i> Kind antwoordt: nou... -<i>Begint dat al direct thuis of wanneer je op school bent?</i> Kind antwoordt -<i>En als het weer rustig wordt in de klas?</i> Het kind antwoordt: dan gaat het bij mij in m'n hoofd door. -<i>Wat doe je dan het liefst op de tablet of de computer?</i> Kind antwoordt: dan doe ik allemaal kinderspelletjes (vertelt hierover door). -<i>Word je ook blij van afspreken met een klasgenoot?</i> Kind knikt en antwoordt: maar ik kan nooit.
Laat interesse in kind merken	5 x	-<i>Je vertelt me het heel duidelijk, weet je dat ik dat heel fijn vind?</i> Kind gaat verder met kleuren. -3 x knikken (non-verbaal) kind vertelt verder -1 x <i>hmm</i> kind vertelt verder
Geeft kind inzicht in inbreng kind	1 x	-<i>Nu zie ik een meisje, die me zo duidelijk vertelt wat er aan de hand is.</i> Kind knikt bevestigend.
Gaat in op hetgeen het kind vertelt (kind volgend)	2 x	-<i>Dus eigenlijk is het belangrijk dat jij voldoende slaapt?</i> Kind knikt bevestigend. - Denk je dat je dan veel gaat tekenen? Kind antwoordt: nee. Maar ik vind rekenen wel heel lastig. En ik heb nooit tijd om tafels te oefenen, want dan ben ik heel erg moe.

Waarneembare actie interviewer <u>Negatief gebruik</u>	Frequentie	Toelichting (gevolg bij leerling)
Geeft eigen wending/ inbreng aan gesprek	1 x	-Ik probeer even met je mee te denken, zou een rondje om het plein ook helpen? Kind knikt.
Stelt gesloten vragen	2 x	-Er zijn veel moet-dingen op school, vind jij dat lastig? Kind knikt bevestigend. -Vind jij het moeilijk (rekenen)? Kind knikt bevestigend.
Stelt suggestieve vragen	3 x	-Als je dan 's ochtends uit bed komt, gaat het dan meteen mis? Kind beaamt dat het 's ochtends meteen al mis gaat, dat ze geen zin heeft om uit bed te stappen en dat erg vervelend vindt. -Is het dan zo dat je direct al chagrijnig bent? -Je bent nu rustig, je bent aan het tekenen en hebt je al heel wat uit je hoofd gegooid, dan kun je straks waarschijnlijk ook wat beter rekenen. Kind vertelt met verdrietige stem dat ze het 2e rekenblok moeilijk vindt.
Stelt tegendeel vragen	0 x	
Onderbreekt kind in het vertellen	0 x	
Stelt waarom vragen	0 x	
Stelt meervoudige vragen	1 x	-Wat voel jij? Waarom lukt het vandaag bijvoorbeeld niet? (Gevolgd door een open vraag)

Totaal waarneembare acties kijkwijzer	34
Positief gebruik	27 x
Negatief gebruik	7 x

Onderwijsbehoeften aangegeven door leerling 5
- Ik neem een time-out wanneer ik de druk word in mijn hoofd - Als ik te druk word ga ik even tekenen of op de iPad

Waarneembare actie interviewer <u>Positief gebruik</u>	Frequentie	Toelichting (gevolg bij leerling)
Communiqueert de regie met het kind (metacommunicatie)	0 x	
Geeft gespreksdoel aan	0 x	
Stelt mandaat vragen	1 x	-Juf Hanneke gaat de video vanavond terugkijken voor haar studie. Vind je dat goed? Kind knikt ter bevestiging.
Stelt open vragen	10 x	-Waar ik heel nieuwsgierig naar ben, is hoe het kan dat je de ene keer alles af hebt en de andere keer nog niet de helft of net de helft. Hoe kan dat? Weet jij dat? Kind haalt de schouders op en glimlacht. -Hoe zou ik je dan kunnen helpen? Kind haalt schouders op. - Wat kan ik als juf dan het beste doen? Kind haalt schouders op en antwoordt: weet ik dus niet. -Wanneer zou je wel aan het werk gaan? Kind antwoordt: weet ik niet. -Wat vind jij heel erg leuk? Kind gaat door met puzzelen. - Waar word jij heel erg blij van? Kind antwoordt: dat weet ik niet echt goed. -Er is vast wel meer waar jij blij van wordt? Kind antwoordt: ja, maar dat weet ik dus niet. -Wat vind jij het allerleukst om te doen op school? Kind puzzelt verder. -Waar zit je aan te denken? Kind antwoordt: eigenlijk zou ik wel het liefste achter de iPad willen zitten. -Wat vind jij het allerleukste om te doen? Kind antwoordt: Meestal iets als Clash of clans. Ken je dat?
Herhaalt antwoorden kind	1 x	-Oké, je hebt geen piratenpuzzels. Kind knikt.
Vat samen	0 x	
Stelt controle vragen	1 x	-Je hebt nog niets gevonden dat werkt? Kind antwoordt: mhm.
Stelt doorvraag	9 x	-Kan het zijn dat als je met je verkeerde been uit bed bent gestapt het wat minder lukt? Kind antwoordt: mhm, ik denk het wel.

		-<i>Vertel me eens iets daarover.</i> Kind vertelt over hoe het spel Clash of clans werkt. -<i>Spreek je ook weleens met leerling x af?</i> Kind antwoordt: ja, ik was vrijdag met 'm gespeeld. -<i>Heb je bij hem of bij jou gespeeld?</i> Kind antwoordt: bij hem. -<i>Oké, wat doe je dan?</i> Kind antwoordt: ehm, meestal mogen we van de moeder wel even achter de tablet. -<i>Wat vind je daarvan?</i> Kind antwoordt: wel leuk. -<i>Mag dat ook weleens van jouw moeder?</i> Kind antwoordt: Ja. Vandaag mag ik er misschien ook wel op. -<i>Waar hangt dan vanaf dan?</i> Kind antwoordt: van als ik luister en als het een goede dag was. -<i>Was het een goede dag?</i> Kind antwoordt: jawel hoor.
Laat interesse in kind merken	2 x	-<i>Ik wil heel graag weten hoe ik jou kan helpen.</i> Kind glimlacht. -<i>Al ik jou dan verdrietig zie, dan denk ik ach, hoe kan ik jou nou helpen.</i> Kind reageert niet zichtbaar.
Geeft kind inzicht in inbreng kind	0 x	
Gaat in op hetgeen het kind vertelt (kind volgend)	4 x	-<i>Oké, en helpt dat ook?</i> Kind antwoordt: nee, niet echt. -<i>Nodig je ook weleens iemand uit thuis?</i> Kind antwoordt: ja, op mijn kinderfeestje. Ook jongens en ook meisjes. Kind noemt namen van een aantal kinderen uit de klas. -<i>Zit je op voetbal?</i> Kind antwoordt ja, Twedo F5. -<i>Wat doe je in de vakantie allemaal nog meer, zijn er ook kinderen waar je graag mee speelt?</i> Kind antwoordt: ehh, meestal ben ik thuis.

Waarneembare actie interviewer <u>Negatief gebruik</u>	Frequentie	Toelichting (gevolg bij leerling)
Geeft eigen wending/ inbreng aan gesprek	2 x	-Tuurlijk, het kan zijn dat jij het niet weet. Maar we kunnen toch ook iets proberen te bedenken waardoor jij aan het werk gaat. Kind gaat door met puzzelen. -Ik weet wel iets waar jij blij van wordt, van de iPad. Kind antwoordt: dat is waar.
Stelt gesloten vragen	8 x	-Wat kan ik dan het beste doen? Zeggen: blijf maar lekker op de tafel liggen, jij hoeft je werk niet te maken óf zeggen: kom op! Wat is beter? Kind antwoordt: ik weet niet. -Heb je het thuis ook weleens dat iets veel beter loopt dan een andere keer? Kind knikt en antwoordt: ja. -Denk je dat je daar heel veel van leert op school? Kind gaat niet in op de vraag maar vertelt over een puzzelstukje. -Doe jij ook weleens BLOON thuis? Kind antwoordt: ja. -Muiswerk ook? Kind antwoordt: soms wel. -Heb jij thuis ook afspraken over hoe lang je op de iPad mag? Kind antwoordt: ik mocht een keer op de iPad tot 12 uur. -Zijn er ook kinderen waar jij heel veel mee omgaat? Kind antwoordt: Soms wel. -Welke sport is jouw hobby? Kind antwoordt: voetbal.
Stelt suggestieve vragen	8 x	-Heeft dat misschien te maken met hoe je hebt geslapen? Kind antwoordt: dat weet ik niet echt. -Heeft het misschien ook te maken met hoe je 's ochtends je bed uitstapt? Kind haalt schouders op en antwoordt: weet ik niet. -Heeft het te maken met of er ruzie is geweest of problemen? Kind antwoordt: ja, dat wel. -Heb je weleens dat je met het verkeerde been uit bed bent gestapt? Kind antwoordt: soms wel. -Denk je dat als je veel tijd op iPad was, dat je dan veel zou leren? Kind antwoordt: nee. -Wat willen we heel graag op school? Kind antwoordt: om te leren. -En je weet niet precies waarom de ene dag wel goed was en de andere dag niet? Kind lacht en antwoordt: nee. -Wat vind je ervan, als wij zo samen puzzelen en praten, vind jij dat gezellig? Kind antwoordt: mhm.
Stelt tegendeel vragen	0 x	
Onderbreekt kind in het vertellen	1 x	Kind vraagt: hoe kijkt juf Hanneke dan mee? Interviewer gaat net in op een puzzelstukje dat niet past en niet op de vraag van het kind.
Stelt waarom vragen	0 x	
Stelt meervoudige vragen	4 x	-Hoe ga je daar thuis mee om? Wat doen papa en mama dan? Kind antwoordt: dat weet ik dus niet. -Of dat je dan dromerig bent en dan de dingen niet doet? Zeggen je ouders dan ook kom op? Kind antwoordt: soms wel. -Oké, wie zijn het dan? Jongens en meisjes? Of alleen jongens? Of alleen meisjes? Kind antwoordt: ook meisjes.

		-En als ik zou zeggen: als je werk klaar is mag je met de iPad, zou je dan sneller gaan werken? Wat doet dat met jou? Kind antwoordt: dat weet ik niet.
--	--	---

Totaal waarneembare acties kijkwijzer	51
Positief gebruik	28 x
Negatief gebruik	23 x

Onderwijsbehoeften aangegeven door leerling 6
- geen

Bijlage 6 Totaal analyse

Waarneembare actie interviewer <u>Positief gebruik</u>	1	2	3	4	5	6	Totaal
Communiqueert de regie met het kind (metacommunicatie)	4	3	3	0	0	0	10
Geeft gespreksdoel aan	3	2	1	1	1	0	8
Stelt mandaat vragen	6	3	3	1	1	1	15
Stelt open vragen	13	12	8	8	5	10	56
Herhaalt antwoorden kind	11	5	3	4	2	1	26
Vat samen	0	2	1	3	2	0	8
Stelt controle vragen	9	6	7	3	2	1	28
Stelt doorvraag	11	19	9	6	6	9	60
Laat interesse in kind merken	27	18	21	19	5	2	92
Geeft kind inzicht in inbreng kind	5	4	5	4	1	0	19
Gaat in op hetgeen het kind vertelt (kind volgend)	15	6	16	8	2	4	51
<i>Totaal waarneembare positieve acties</i>	104	80	77	57	27	28	373

Waarneembare actie interviewer <u>Negatief gebruik</u>	1	2	3	4	5	6	Totaal
Geeft eigen wending/ inbreng aan gesprek	1			1	1	2	5
Stelt gesloten vragen	3		1	5	2	8	19
Stelt suggestieve vragen	2	2	1	4	3	8	20
Stelt tegendeel vragen							-
Onderbreekt kind in het vertellen				1		1	2
Stelt waarom vragen	2						2
Stelt meervoudige vragen					1	4	5
Totaal waarneembare negatieve acties	8	2	2	11	7	23	53

Bijlage 7 Uitkomsten enquête leerlingen

	lIn 1	lIn 2	lIn 3	lIn 4	lIn 5	lIn 6
Ik begreep waarom juf een gesprek wilde voeren	10	10	10	1	10	10
Ik denk dat het gesprek mij gaat helpen beter te kunnen leren	6	8	8	10	10	5
In het gesprek kon ik vertellen wat ik ergens van vond	10	8	6	10	7	-
Ik had het gevoel dat er goed naar mij geluisterd werd	10	10	10	10	10	9
Ik voelde me prettig tijdens het gesprek	8	9	10	9	1	8
Ik heb het gevoel dat juf mij begrijpt en me gaat helpen	10	10	8	10	10	-
Ik denk dat wat we hebben afgesproken mij gaat helpen op school	10	9	9	10	10	-
Ik vond het een fijn gesprek	10	10	10	10	10	10
Ik zou vaker zo'n gesprek met juf willen hebben	9	10	10	10	1	10

Bijlage 8 Uitkomsten enquête leerkrachten

	Lk 1	Lk 2
Het gespreksmodel is duidelijk en gebruiksvriendelijk	10	9
Het gespreksmodel helpt om fasering in het kindgesprek aan te brengen	10	10
Het gespreksmodel helpt om kindvolgend te zijn en het kind veel te laten vertellen	10	8
Het gespreksmodel biedt praktische handvatten om kindgesprekken te voeren	10	10
Het gespreksmodel helpt om kinderen goede vragen te stellen die leiden tot het doel van het gesprek	10	7
Het gespreksmodel helpt om een goede/kritische luisterhouding aan te nemen	10	9
Het gespreksmodel helpt om effectieve kindgesprekken te voeren	10	9

Opmerkingen leerkracht 1:

“Uiteraard moet je als leerkracht van tevoren heel goed bedenken waarom je dit gesprek wilt voeren en jouw doel vaststellen. Voor de praktische uitvoering is het tijdens de voorbereiding heel goed toepasbaar”.

Opmerkingen leerkracht 2:

“Het gespreksmodel helpt een goede algehele luisterhouding aan te nemen en geeft handvatten voor metacommunicatie, het stellen van goede vragen vergt echter ook eigen vaardigheid en goede voorbereiding van de leerkracht toegespitst op het individuele kind: ieder kind is anders, ieder gesprek is anders”.

Bijlage 9 Overzicht vraagtechnieken

Vraagtechniek	Omschrijving
Open vragen	Vragen waar een onbeperkt aantal antwoorden op mogelijk zijn Wanneer het gespreksdoel duidelijk is zijn open vragen prima, deze lokken meer informatie uit, mits het kind het gevoel heeft dat wat het te vertellen heeft, ertoe doet.
Gesloten vragen	Vragen waar een beperkt aantal antwoorden op mogelijk is Gesloten vragen zorgen voor een kort ja/nee antwoord. Daarom is het raadzaam niet te veel gesloten vragen te stellen, er zou immers weinig informatie van het kind komen. Gesloten vragen kunnen echter wel prima een gesprek op gang brengen in de eerste fase.
Toonvragen	Vragen waarop de vrager het antwoord weet en en niet zeker weet of de bevroagde dat ook weet en vraagt de kennis te tonen. Toonvragen worden op school erg vaak gebruikt om te controleren of de stof begrepen is.
Retorische vragen	Vragen waarop het antwoord voor vrager en bevroagde duidelijk is en ze dat van elkaar willen weten. Een retorische vraag kan een kind een zeker gevoel geven. Daarnaast kan een retorische vraag ook dienen om gelijkwaardigheid en gezamenlijke band te tonen. Zowel de volwassene als het kind weten immers het antwoord op de vraag. Het is wel belangrijk te letten op de toon waarmee de retorische vraag wordt gesteld, deze dient absoluut niet cynisch maar meer warm en verbindend te zijn.
Doorvragen	Vragen die op een opmerking, een zinsdeel doorgaan. Doorvragen zorgt ervoor dat kinderen de kans krijgen om reflecteren en te verdiepen in het gespreksonderwerp. Anderzijds wordt er door door te vragen getoond dat de volwassene oprecht geïnteresseerd is en het onderwerp serieus neemt. Daarnaast helpt doorvragen te voorkomen dat de volwassene een eigen invulling geeft aan het geheel.
Suggestief vragen	Vragen die een antwoord suggereren. Het stellen van suggestieve vragen laten de mening van de volwassene doorklinken. Dat kan leiden tot sociaal wenselijke antwoorden. Daarom zijn suggestieve vragen niet heel raadzaam te gebruiken in gespreksvoering. Een enkele keer kan een suggestieve vraag het kind het gevoel geven dat het begrepen wordt. In dat geval moet de volwassene wel heel zeker zijn van hetgeen hij of zij suggereert.
Meervoudige vragen	Vragen die meer dan een vraag tegelijk behelzen, zijn daardoor complexer. Dit geldt voornamelijk voor jongere kinderen. Daarom is het raadzaam geen meervoudige- maar enkelvoudige vragen te stellen.
Vraag herhalen / verduidelijken	Herhalen of verduidelijken van een vraag kan ervoor zorgen dat een vraag beter begrepen wordt door het kind. Het taalgebruik moet goed aansluiten bij de mentale leeftijd van het kind.
Tegendeelvragen	Een vraag stellen om een tegenreactie uit te lokken
Waarom-vragen	Een vraag stellen om naar een verantwoording en motivatie te vragen
Antwoord herhalen	Het herhalen van antwoorden van het kind, lokt het kind bovendien uit om verder te vertellen (Evans, 2010). Dit wordt ook wel <i>expansion paraphrasing</i> genoemd. Een voorbeeld: "Je hebt buiten tikkertje gespeeld, vertel me meer". De volwassene herhaalt de reactie van het kind en verzoekt om meer informatie. Het kind merkt dat de volwassene het kind serieus neemt en voelt zich begrepen, is daardoor gemotiveerd om verder te vertellen. Wanneer de volwassene bij jongere kinderen het gesprek samen vat duurt het gesprek langer, jonge kinderen hebben niet zo'n lange spanningsboog.
Oplossingsgerichte vragen	Dit zijn vragen die gericht zijn op een oplossing. Uitgangspunt is dat het kind zelf een oplossing bedenkt. Voorbeelden van oplossingsvragen zijn: Wat gaat juist goed? Wanneer is het probleem er niet? Hoe lukte het je toen het die keer goed ging? Welke hulp heb je nodig?

Vraagtechnieken	Omschrijving
Antwoord samenvatten	Antwoord samenvatten Door het gesprek samen te vatten wordt de kern van hetgeen het kind vertelt duidelijk. De volwassene voegt hier overigens niets nieuws aan toe maar vat enkel samen wat het kind heeft verteld. Samenvatten kan als functie hebben om te reflecteren op het vertelde maar kan ook duiden op de afronding van het gesprek. Wanneer samenvatting als reflectie wordt gebruikt maakt de volwassene wederom duidelijk dat hij of zij wil begrijpen hoe het kind zich voelt, vooral wanneer de samenvatting op ietwat vragende toon gebeurt blijft de interesse van het kind nog meer gewekt. Hierdoor wordt het kind gestimuleerd te vertellen over eigen gevoelens. Opnieuw geldt dat het samenvatten bij jonge kinderen absoluut niet mag zorgen voor een langdradige lading aan het gesprek.
Samenvattend vragen	Vraag waarin een samenvatting van wat de ander gezegd heeft besloten ligt
Schaalvragen	Van 0-10: is het al zoals jij het graag wilt? Een 0 is nog lang niet, een 10 beteken dat het precies zo is als jij wilt. Een schaalvraag geeft inzicht in hoe een bepaalde situatie door het kind wordt ervaren. Een kind kan ook zelf meer zicht krijgen op bijvoorbeeld een eigen groeiproses. Schaalvragen kunnen ook gevisualiseerd worden door bijvoorbeeld het tekenen van een thermometer, dat is raadzaam te doen bij jongere kinderen.
Mandaatvraag	De mandaatvraag stelt kinderen in de gelegenheid wel of niet in te stemmen met ofwel het hele gesprek, ofwel een specifieke vraag. Bijvoorbeeld: vind je het goed dat ik je daar een vraag over stel?
Leervraag	Door het stellen van leervragen geef je de leerling inspraak. Je laat ze meedenken. Hierdoor zijn ze zelf eigenaar van het (leer)proces. Ze voelen zich hierdoor ook verantwoordelijk voor wat er wordt geleerd. Een voorbeeld: Wat wil je leren?
Wondervraag	Door het stellen van de wondervraag kan soms duidelijk worden wat het kind anders zou willen, of waar het kind last van heeft. Bijvoorbeeld: Afgelopen nacht is er een wonder gebeurd en zijn alle problemen opgelost, maar dat weet jij niet. Je wordt 's ochtends wakker, je doet wat je altijd doet. Waaraan merk je dat het wonder heeft plaats gevonden?
Relatievraag	Hoe zullen anderen dat zien? Deze vraag kan op twee manieren worden gesteld. Daarom dient de intentie bij deze vraag voor de leerkracht duidelijk te zijn. Een kind kan als het ware een spiegel worden voorhouden, want anderen dat zullen zien kan de mening van anderen impliceren. Anderzijds kan de vraag ook aanzetten tot nadenken over hoe anderen in de omgeving iets zullen merken aan het kind. Bijvoorbeeld een verandering in gedrag: hoe zullen anderen dat zien, wat zullen anderen dan aan jou merken? Voor jongere kinderen is deze vraag lastiger, het vergt immers nogal inlevingsvermogen in anderen.
Perspectiefvragen	Hoe- wat- wanneer- vragen zorgen voor informatie vanuit verschillende invalshoeken. Ze kunnen helpen bij het ophelderen van informatie.
Tegendeel vragen	Tegendeel vragen werken bij pubers beter dan bij kinderen in de basisschoolleeftijd. Tegendeel vragen zijn namelijk bedoeld om discussie uit te lokken.
Waarom	Het stellen van waaromvragen is voor het kind veelal lastig. Vooral wanneer waaromvragen betrekking hebben op het verklaren of verantwoorden van gedrag. Kinderen weten vaak niet direct wat de eigen motieven zijn voor bijvoorbeeld bepaald gedrag. Daarvoor is eerst meer inzicht in het gedrag nodig. Waaromvragen zijn vaak te direct.